

BARBARA MARESZ, WERONIKA PAWŁOWICZ,
MAŁGORZATA WITOWSKA

Biblioteka Śląska

Zbiory muzyczne Biblioteki Śląskiej

Streszczenie

Tekst opisuje różnorodne muzykalia zgromadzone w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Część z nich (dokumenty dźwiękowe) prezentowano na wystawie towarzyszącej X Jubileuszowej Konferencji Fonotek „Gramy dalej!”. Inni uczestnicy Konferencji mogli zobaczyć podczas pokazu rękopisów, egzemplarze z Biblioteki Teatru Lwowskiego, a także starych druków i cenniejszych publikacji nutowych. W artykule opisano wybrane egzemplarze z bogatego zasobu muzykaliów Biblioteki Śląskiej, a także przywołano najważniejsze opracowania poświęcone tej kolekcji.

Słowa kluczowe

Biblioteka Śląska, zbiory muzyczne, muzykalia, dokumenty dźwiękowe, rękopisy, stare druki, Biblioteka Teatru Lwowskiego

Uczestnicy X Jubileuszowej Konferencji Fonotek „Gramy dalej!” mieli okazję zapoznać się z różnorodnymi zbiorami muzycznymi Biblioteki Śląskiej. Konferencji towarzyszyła wystawa najcenniejszych dokumentów dźwiękowych, a na zakończenie spotkania przygotowano pokaz wszelakiego rodzaju muzykaliów: rękopisów, egzemplarzy z Biblioteki Teatru Lwowskiego, a także starych druków oraz druków muzycznych.

Biblioteka Śląska gromadziła muzykalia już w latach 30. XX wieku¹, ale ich szybki i znaczny wzrost datuje się na lata powojenne, kiedy przejęto wiele cennych i unikatowych materiałów ze zbiorów zabezpieczonych. Potem kolekcję uzupełniano zakupami i licznymi darami, z których największe ofiarowały: Biblioteka Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach (w latach 1959–1965) oraz Polski Związek Chórów i Orkiestr (w latach 1995–1999)². Do zbiorów Biblioteki Śląskiej trafiły też cenne spuścizny kompozytorskie: Stefana Mariana Stoińskiego³, Bogusława Pasternaka oraz Jerzego Miliana, a także zbieraczy wszelkiego rodzaju pieśni (zwłaszcza ogromna kolekcja Łukasza i Stanisława Wallisów)⁴. W 2016 roku bogaty zestaw dawnych płyt analogowych ofiarował wybitny śląski architekt Jerzy Gottfried. Natomiast od 1969 roku muzykalia zaczęły napływać także z przyznanego wtedy Bibliotece Śląskiej egzemplarza obowiązkowego⁵.

Najstarsze i najcenniejsze płyty gramofonowe w zbiorach Biblioteki Śląskiej

Biblioteka Śląska zaczęła gromadzić nagrania dźwiękowe na początku lat 60. XX wieku na prośbę członków Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki przy Bibliotece Śląskiej, którzy zgłaszali potrzebę zorganizowania kursów językowych dla pracowników oraz utworzenia kółka miłośników muzyki i literatury pięknej. Początkowo zbiory nagrań ograniczały się do płyt z kursami językowymi, które przekazano do dyspozycji Działu Zbiorów Specjalnych. Z czasem za-

¹ Już w *Statucie Śląskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Piłsudskiego*, ogłoszonym w: „Dziennik Ustaw Śląskich” 1936, nr 16, poz. 29, zapisano, że biblioteka „gromadzi i utrzymuje” m.in. „nuty, zwłaszcza z zakresu śląskiej muzyki ludowej i artystycznej”.

² M. Witowska, *Kolekcja Oddziału Śląskiego Polskiego Związku Chórów i Orkiestr w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Katalog. Cz. 1, Druki muzyczne*, Katowice 2005; Cz. 2, *Druki muzyczne*, Katowice 2009.

³ M. Witowska, *Spuścizna Stefana Mariana Stoińskiego w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Katalog*, Katowice 2007.

⁴ Zob. A. Musialik, *Pieśni, piosenki, przyśpiewki na każdą okazję. Ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki Śląskiej*, Katowice 2015 [na s. 107–120 Wykaz rękopisów Biblioteki Śląskiej zawierających zapisy treści i melodii pieśni polskich].

⁵ Zob. m.in. J.M. Dyrda, *Zbiory muzyczne w Bibliotece Śląskiej*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej” 1972, t. 17, s. 72–83; M. T. Michalewska, *Zbiory muzyczne*, [w:] *Biblioteka Śląska 1922–1972*, pod red. J. Kantyki, Katowice 1973, s. 174–180; *Zabytki muzyczne w bibliotekach katowickich. Katalog wystawy*, oprac. I. Bias, L. Moll, J. Dyrda, Katowice 1976. W tych opracowaniach uwzględniane są także cenne zbiory muzyczne ówczesnego Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej w Cieszynie, który działał w strukturze katowickiej księżnicy w latach 1960–1988, a potem przekształcony został w Książnicę Cieszyńską.

sób ten uzupełniano drogą zakupów o nagrania muzyczne i tzw. żywego słowa. Obecnie zbiór płyt gramofonowych Biblioteki Śląskiej zawiera nagrania muzyki zarówno poważnej, jak i rozrywkowej, w wykonaniu znanych artystów oraz zespołów, obejmujące różne epoki i gatunki muzyczne. Kolekcję nagrań uzupełniają płyty z utworami literatury pięknej w interpretacji wybitnych polskich aktorów oraz autorecytacje m.in. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego i Władysława Broniewskiego.

Płyty gramofonowe systematycznie gromadzono do końca lat 80. XX wieku, czyli do momentu pojawienia się na rynku wydawniczym nagrań na płytach CD. Po połączeniu Biblioteki Śląskiej i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Katowicach (w 2000 roku), do zbiorów śląskiej Książnicy włączono kolekcję ponad 4000 płyt winylowych, pochodzącą z Wypożyczalni Muzycznej WBP. Obecnie starsze wydania płyt gramofonowych pozyskiwane są przez zakupy antykwaryczne, od kolekcjonerów lub w formie darów, a zbiór płyt gramofonowych w Bibliotece liczy blisko 9000 egzemplarzy. Najcenniejszymi pozycjami w zbiorach są płyty przedwojenne, wydane do 1918 roku oraz polonika. Na szczególne podkreślenie zasługuje zakup zrealizowany przez Bibliotekę Śląską w 1971 roku w katowickim antykwariacie Józefa Lacha⁶. Kupiono wtedy kilkadziesiąt dawnych płyt szelakowych, w tym aż 17 płyt jednostronnie tłoczonych, tzw. berlinerek⁷. W 2016 roku kolekcję szybkoobrotowych płyt szelakowych uzupełnił niezwykle dar wybitnego śląskiego architekta Jerzego Gottfrieda⁸. W podarowanym zbiorze ponad 120 płyt wydanych przez znane przedwojenne firmy fonograficzne na szczególną uwagę zasługują najstarsze z nich, z nagraniami arii operowych w wykonaniu wybitnego włoskiego śpiewaka, „króla tenorów” Enrico Caruso. Są to cztery niezwykle cenne, bardzo rzadkie obecnie na rynku antykwarycznym berlinerki. Tym samym zbiór tych unikatowych płyt w Bibliotece Śląskiej zwiększył się do 21 jednostek. W kolekcji płyt archiwalnych Biblioteki Śląskiej reprezentowane są znaczące firmy fonograficzne z przełomu XIX i XX wieku – polskie i zagraniczne. Ze zrozumiałych powodów przeważa produkcja dużych wytwórni fonograficznych oraz firm działających na terenach polskich. Są to przede wszystkim: The Gramophone Company, His Master's Voice, Odeon, Electrola, Columbia czy Syrena Record, Favorite-Record i inne.

Początek XX wieku, a zwłaszcza lata 1900–1914, to złota era gwiazd operowych i dominacja repertuaru operowego w nagraniach płytowych. Na scenach operowych (a tym samym na płytach) królowali wybitni śpiewacy i śpiewaczki, tacy jak: Enrico Caruso, Mattia Battistini, Frieda Hempel, Nelli Melba, a wśród polskich artystów: Adam Didur, Aleksander Bandrowski, Józef Chodakowski, Władysław Florianowski, Janina Korolewicz-Wajdowa.

⁶ Zob. J. Lach, *Stare płyty gramofonowe. Katalog*, Katowice 1971 (egzemplarz o sygn. 169692 II z naniesionymi uwagami o zakupionych do Biblioteki Śląskiej płytach).

⁷ Zbiór ten omawiany był w referacie M. Witowskiej *Czar dawnej płyty* na Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotekarzy Muzycznych we Wrocławiu w 2015 roku.

⁸ Zob. J. Przybytek, *Szlagiery sprzed I wojny światowej trafiły do zbiorów BŚ*, „Dziennik Zachodni”, 2015, dod. „Kocham Katowice”, 2015, nr 32, s. 7.

Najstarsze płyty w zbiorach Biblioteki Śląskiej pochodzą z lat 1901–1902⁹. W tym okresie rosyjska filia angielskiej Gramophone Co. otworzyła swój oddział w Warszawie. Obok sprzedaży płyt sprowadzanych z Rosji, firma rozpoczęła nagrania wybitnych artystów warszawskiej opery i operetki. Nagrywano zarówno polskich, jak i zagranicznych artystów operowych występujących na warszawskich scenach, m.in. Mattię Battistiniego i Salomeę Kruszelnicką. Ponadto pionierzy reżyserii dźwięku: William Sinclair Darby, Frederick William Gaisberg i Franz Hampe, wysłani przez brytyjską filię Gramophone Co., kilkakrotnie odwiedzali w tym czasie Warszawę, dokonując rejestracji. Z dwu sesji nagraniowych, które odbyły się w Warszawie pod koniec 1901 i 1902 roku, pochodzi 12 płyt znajdujących się w Bibliotece Śląskiej, w tym niezwykle cenne polonika¹⁰.

Listę polskich wykonawców, których uwiecznił W.S. Darby, należy rozpocząć od nagrania najwybitniejszego, światowej sławy basy, solisty opery warszawskiej, teatru La Scala w Mediolanie, Metropolitan Opery w Nowym Jorku, a po II wojnie światowej organizatora i pierwszego dyrektora Opery Śląskiej w Bytomiu – Adama Didura. Artysta zaczął nagrywać w Polsce dla Gramophone Co., by związać się później z mediolańską Società Italiana di Fonotipia, dla której w latach 1906–1908 dokonał wielu znakomitych rejestracji. W zbiorach Biblioteki znajduje się płyta z arią *Ballada o Florianie Szarym* z III aktu opery *Rokiczanka* Stanisława Moniuszki do słów Józefa Korzeniowskiego, nagrana w Warszawie pod koniec 1901 roku. Płyta w wielkości Monarch (25 cm) opatrzona jest papierową czarno-złotą etykietą Gramophone Concert Record o numerze katalogowym GC 22840 i numerze matrycy 492x-F2-2z.

Podczas tej samej sesji nagraniowej zarejestrowano dwie kompozycje w wykonaniu polskiego tenora, solisty opery lwowskiej i warszawskiej, a także Teatru Narodowego w Pradze – Władysława Floriańskiego. Pierwsza z nich to piosenka *Prstenek*, którą artysta zaśpiewał po czesku. Płyta posiada czarno-złotą papierową etykietę Gramophone Concert Record o numerze katalogowym GC 72402 i numerze matrycy 499x-N31-2z. Drugie nagranie to aria *Szumia jodły* (z IV aktu

⁹ Serdeczne podziękowania za pomoc w identyfikacji i datowaniu płyt dla dr. Michała Pieńkowskiego (Filmoteka Narodowa, Instytut Audiowizualny).

¹⁰ K. Janczewska-Sołomko, *Zatrzymane dźwięki. Fonografia polska do 1918 roku*, Warszawa 2025, na s. 309 autorka stwierdziła: „Biblioteka Śląska w Katowicach niedawno nabyła (i zarchiwizowała metodą analogową) kilkanaście berlinek, dzięki czemu ma największy zbiór tych pierwszych w historii płyt”.

opery *Halka* Stanisława Moniuszki) na płycie z czarną, tłoczoną sztancą etykietą E. Berliner's Gramophone, z numerem katalogowym 22775 II i numerem matrycy 1798B-F/1-2z.

Dwa kolejne muzyczne skarby w zbiorach Biblioteki Śląskiej to nagrania wybitnej polskiej śpiewaczki, solistki scen lwowskiej i warszawskiej, a także teatrów operowych Europy i Ameryki – Janiny Korolewicz-Waydowej. Pierwsze z nich to płyta z arią *Jako od wichru* z I aktu opery *Halka* Stanisława Moniuszki. Została wydana z czarną, tłoczoną sztancą etykietą E. Berliner's Gramophone o numerze katalogowym (GR) 23211 i numerze matrycy 1818B-F2-2z.

Druga płyta zawiera *Dumkę (Dumka Zuzi)* z opery *Verbum Nobile* Stanisława Moniuszki. Także ta płyta posiada czarną, tłoczoną sztancą etykietą E. Berliner's Gramophone, z numerem katalogowym (GR) 23215 i numerem matrycy 1883B-N1-2z.

Pod koniec 1901 roku powstało również nagranie pieśni Chorażego *Pomnę, ojciec waścin gadał* z II aktu opery *Hrabina* Stanisława Moniuszki w wykonaniu Józefa Chodakowskiego. Płyta z czarną, tłoczoną sztancą etykietą posiada numer matrycy z widocznymi poprawkami: 1808B-F11-2z (pod spodem: 807B-F10-2z). W 1902 roku, podczas sesji nagraniowej Gramophone Company w Warszawie, Franz Hampe zrealizował kolejne nagrania z udziałem polskich i zagranicznych artystów. Jako pierwszą należy wspomnieć pieśń *W dzień zaduszny* (oryg. *Allerseeelen*, op. 85 nr 3, inc. *Przyjdź o luba dziś*) Eduarda Lessena w wykonaniu wybitnego tenora Aleksandra Bandrowskiego, słynnego odtwórcy ról wagnerowskich. Bandrowski był solistą zarówno polskich teatrów operowych, jak i światowych scen, w tym Metropolitan Opera w Nowym Jorku. Nagranie zostało wydane na płycie z czarno-złotą etykietą Gramophone Concert Record o numerze katalogowym GC 22088 i numerze matrycy 454z-A1-2z.

Sesja z końca 1902 roku była również debiutem nagraniem dla Salomei Kruszelnickiej i Mattii Battistiniego, zagranicznych artystów występujących wówczas w Warszawie. Salomea Kruszelnicka, wybitna ukraińska śpiewaczka, związana ze Lwowem, w latach 1898–1902 wielokrotnie występowała z powodzeniem w operze warszawskiej. Jej debiutowa sesja nagraniowa¹¹ odbyła się podczas ostatniego warszawskiego sezonu śpiewaczki. Efektem pracy jest m.in. nagranie walca *Ti rivero* (polski tytuł: *Obaczę cię*) autorstwa Francesca Tostiego. Płyta z tym utworem wydana została z czerwono-złotą etykietą¹² Gramophone Concert Record o numerze katalogowym GC 23356 i numerze matrycy 400z-Ao-2z. Podczas sesji nagraniowej dla Gramophon Co. technik Franz Hempel uwiecznił na płytach także głos wybitnego włoskiego śpiewaka operowego, okrzykniętego „królem barytonów i barytonem królów”, Mattii Battistiniego, występującego gościnnie na scenie warszawskiej. Podczas swojej debiutanckiej sesji nagraniowej w Warszawie pod koniec 1902 roku artysta nagrał kilka utworów. Trzy z tych nagrań znajdują się na płytach berlinerkach w zbiorach Biblioteki Śląskiej; pierwszą stanowi *Aria Valentino* z opery *Faust* Charlesa Gounoda. Płyta została wydana z czerwono-złotą etykietą Gramophone Concert Record, numer katalogowy: GC 52672, numer matrycy: 448z-Ao-2z. Drugie nagranie to *Cavatina Figara Largo al factotum* z I aktu opery *Cyrulik sewilski* Gioacchina Rossiniego. Płyta została wydana z czerwono-złotą etykietą o numerze katalogowym GC 52346 i numerze matrycy 447z-Ao-2z. Trzeci utwór to duet Eleonory i Alfonsa *In questo sulo* z II aktu opery *Faworyta* Gaetano Donizettiego w wykonaniu Mattii Battistiniego i śpiewaczki Tilde Carotini.

Jest to jedyne zachowane nagranie tej włoskiej artystki, bardzo popularnej na przełomie XIX i XX wieku; płyta z czerwono-złotą etykietą Gramophone Concert Record o numerze katalogowym GC 54034 i numerze matrycy 440z-. W zbiorach Biblioteki Śląskiej znajduje się jeszcze jedno cenne i unikatowe nagranie z 1902 roku. Jest to recytacja wybitnego aktora scen polskich Mieczysława Frenkla. Zaprezentował się w monologu *Lekcja zoologii*, który zapisano na krążku opatrzoną czarno-złotą etykietą Gramophone Concert Record z numerem katalogowym GC 21124 i numerem matrycy 423z-Ao-2z.

¹¹ W późniejszym czasie nagrywała również w Mediolanie i Nowym Jorku.

¹² Czerwone etykiety („Red Label”) wprowadzone zostały dla oznaczenia nagrań wybitnych wykonawców. Jako pierwszy zaszczytu posiadania czerwonej etykiety dostąpił Fiodor Szalapin. Płyty te były traktowane jako wyjątkowe i z tego powodu były znacznie droższe, zob. K. Janczewska-Sołomko, *Zatrzymane...*, s. 268–269.

Wśród berlinerek z nagraniami zagranicznych śpiewaków znajdują się również cztery krążki z utworami w wykonaniu Enrico Caruso. W Bibliotece Śląskiej zachowały się cztery płyty „króla tenorów”. Pierwsza to nagranie arii Nemorino *Una furtiva lagrima* z II aktu opery *L'Elisir d'amore* (Napój miłosny) Gaetano Donizettiego. Została zarejestrowana 1 lutego 1904 roku w Nowym Jorku, a wydana w Mediolanie z czerwono-złotą etykietą Gramophon Concert Record, nr katalogowy: G.C. 52346, nr matrycy: 1786G. Kolejnym wyjątkowym egzemplarzem jest nagranie arii Manrico *Di quella pira* z III aktu opery *Trubadur* Giuseppe Verdiego; płyta wydana w Berlinie, a tłoczona z matrycy nagranej dla Victor Company (mrc B 3103) 2 listopada 1906 roku w Camden z różową etykietą HMV o numerze katalogowym 74518 i numerze matrycy na etykiecie 2-52489 (nr na kołnierzu: A 3103). Trzecią płytą jest nagranie arii Księcia Mantui *Parmi veder le lagrime* z II aktu opery *Rigoletto* Giuseppe Verdiego. Płyta wydana została w Berlinie, tłoczona z matrycy nagranej dla Victor Company (mrc C 11421) 24 lutego 1913 roku w Nowym Jorku. Opatrzona jest różową etykietą HMV o numerze katalogowym 76111 i numerze matrycy 2-052076 (nr matrycy na kołnierzu: A 11421). Ostatnią belinerką Enrico Caruso w Bibliotece Śląskiej jest płyta z nagraniem pieśni *Dreams of long ago* skomponowanej przez Enrico Caruso i w jego wykonaniu z tekstem Earla Carrola. Płyta wydana została w Berlinie z matrycy nagranej dla Victor Company (mrc C 11616) 18 kwietnia 1912 roku w Camden. Na płycie naklejona jest różowa etykieta HMV z numerem katalogowym 76000 i numerem matrycy 02396 (nr matrycy na kołnierzu A 11616).

Kolekcję berlinerek w zbiorach Biblioteki Śląskiej uzupełnia pięć egzemplarzy, zawierających nagrania wybitnych europejskich artystów operowych, m.in. włoskich śpiewaczek Elisy Bruno i Adeli Rizzini, niemieckiej sopranistki Friedy Hempel, walijskiego tenora Bena Daviesa, francuskich artystów operowych: Léona Beyle'a (tenor), Antoinette Laute-Brun (sopran) i André Gressé'a (bas), zarejestrowane w latach 1901–1910. Oprócz omówionych płyt jednostronnych w zbiorze płyt szybkoobrotowych katowickiej Książnicy znajdują się też (wydane do 1918 roku) płyty tłoczone dwustronnie z firm Syrena Record i Favorite Record.

W historii polskiej fonografii zapisał się szczególnie 1908 rok. Powstało wtedy polskie towarzystwo, którego celem było dokonywanie nagrań i tłoczenie płyt. Przyjęło nazwę Towarzystwo Syrena Record, a jego siedziba mieściła się w Warszawie przy ulicy Chmielnej. Na płytach Syrena Record ukazywały się nagrania polskich utworów w wykonaniu rodzimych artystów. Repertuar na płytach aku-

stycznych wydawanych przez Syrenę Record był różnorodny, lecz uwarunkowany możliwościami technicznymi. Przeważają nagrania wokalne z towarzyszeniem fortepianu lub orkiestry (mianem tym określano zespół liczący kilkunastu, a najczęściej od dziesięciu do dwunastu instrumentalistów). Na lata 1910–1914 przypadają największe sukcesy sceniczne Wiktorii Kaweckiej, Lucyny Messal, Józefa Bielskiej, Józefa Redo, Wincentego Rapackiego (syna) i innych. Ich wykonania były wielokrotnie prezentowane na nagraniach płytowych¹³. W zbiorach Biblioteki Śląskiej zachowało się nagranie arii z operetki *Jej adiutant* Roberta Winterberga w wykonaniu Lucyny Messal i Józefa Redo. Płyta została wydana w 1912 roku z wielobarwną etykietą Syrena Record o numerach katalogowych 12109, 12110¹⁴.

Wcześniej, na przełomie lipca i sierpnia 1911 roku, wydana została płyta z ariami z oper Stanisława Moniuszki w wykonaniu Ignacego Dygasa i Marii Wohłówny. Zawiera ona arię *Jako od wichru krzew połamany* w interpretacji Melanii Wohłówny oraz *Arię z kurantem* z III aktu opery *Straszny dwór* Stanisława Moniuszki w wykonaniu Ignacego Dygasa. Płyta opatrzona jest wielobarwną etykietą Syreny Record o numerach katalogowych 10779, 10782.

Kolekcję archiwalnych płyt Biblioteki Śląskiej, nagranych przed 1918 rokiem, zamyka dwustronna płyta z nagraniami śpiewaczki operetkowej Wiktorii Kaweckiej, wydana przez wytwórnię Favorite Record pomiędzy rokiem 1907 a 1912. Zawiera arie *Na sarnę mą poluje* oraz *Cesarzu, cesarzu* z operetki *Krysia Leśniczanka* Georga Jarno. Na czarno-złotej etykiecie zamieszczone są numery katalogowe: 1-76581, 1-76582, numery matryc: 8522-o, 8523-o oraz data nagrania: 24.11.09.

¹³ K. Janczewska-Sołomko, *Dyskopedia poloników do 1918 roku*, t. 1, Warszawa 2002, s. XX.

¹⁴ Płyta jest dwustronnie numerowana.

Rękopisy muzyczne

Z przedwojennych nabytków rękopiśmiennych ówczesnej Śląskiej Biblioteki Publicznej warto wymienić manuskrypt zatytułowany: *Passya Pana Naszego Jezusa Chrystusa według czterech Ewangelistów zebrana, a na głosy i Noty do Śpiewania podana, Którą dla Kościoła Skoczowskiego napisał Jan Antoni Hetschko*¹⁵. Rękopis datowany na 1796 rok podarował do zbiorów katowickiej ksiąźnicy w 1936 roku ksiądz Emanuel Grimm, a rok później opisał go Tadeusz Prejzner w czasopiśmie „Śpiewak”¹⁶. Drugi ciekawy przedwojenny nabytek muzyczny to *Szkoła na piano-forte* z 1844 roku, z wpisem własnościowym „X.X Augustyanie Warszawscy”¹⁷. Nie wiadomo, jak ten podręcznik gry na fortepianie trafił do zbiorów Biblioteki, bo nie zachowały się przedwojenne inwentarze, a na rękopisie brak adnotacji akcesyjnych.

Starsze manuskrypty muzyczne pojawiły się w zasobach katowickich dopiero po II wojnie światowej dzięki akcji zabezpieczania zbiorów. Od 1947 roku pracownicy Śląskiej Biblioteki Publicznej oraz Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej brali udział w poszukiwaniu i zabezpieczaniu kolekcji muzycznych. Do obu instytucji trafiło wtedy wiele cennych rękopisów i unikatowych zapisów nutowych. Na przykład z kolekcji Oppersdorffów z Głogówka pochodzi kancjonał zawierający pieśni kościelne z nutami. Rękopis oprawiono w jasną skórę z wytłoczonym herbem, który informuje o dacie powstania (1582) oraz pochodzeniu z klasztoru benedyktynów w Elchingen w Bawarii¹⁸.

Ciekawe dziewiętnastowieczne rękopisy muzyczne pochodzą z biblioteki Michała Poleskiego, właściciela dóbr Rokitno Szlacheckie i Włodowice. Są to na przykład *Szkoła harmonii i kontrapunktu na organy*¹⁹ w opracowaniu organisty z Włodowic Edwarda Nowaka, a także jego kompozycja: *Msza. Partytura na skrzypcową muzykę: Boże Stwórczo nasz Panie, przed Tobą padamy*²⁰. Z tej kolekcji pochodzi też autograf Antoniego Ochmanowicza, który w 1904 roku skomponował na fortepian *Marsz nadziei* i ofiarował odręczny zapis nutowy: „Jaśnie Wielmożnemu Panu Michałowi Poleskiemu, Dziedzicowi dóbr Zawiercie, Włodowice, Rokitno: W uznaniu zasług położonych na polu przemysłu”²¹.

¹⁵ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication//228218> [dostęp: 26.05.2025].

¹⁶ T. Prejzner, *Śląskie zabytki pasji wielkotygodniowej*, „Śpiewak” 1937, nr 3, s. 1–32.

¹⁷ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication//458001> [dostęp: 26.05.2025].

¹⁸ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/edition/759741> [dostęp: 26.05.2025].

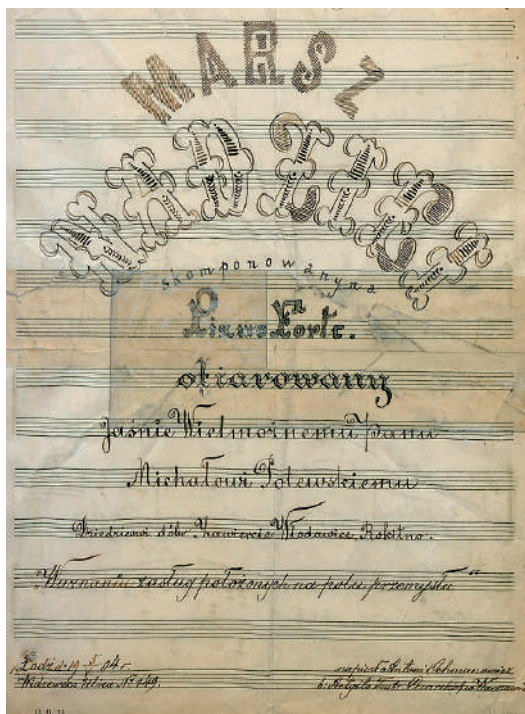
¹⁹ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/453901> [dostęp: 26.05.2025].

²⁰ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication//235604> [dostęp: 26.05.2025].

²¹ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication//235606> [dostęp: 26.05.2025].

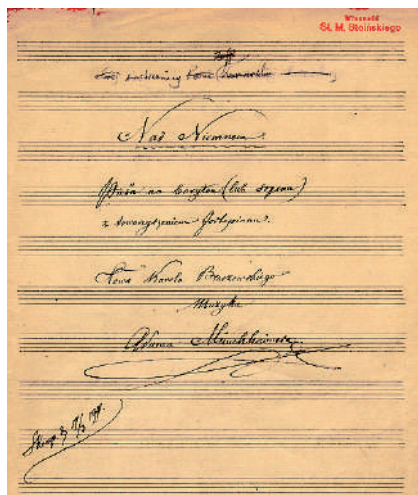
Okładka i kilka stron z kancjonału (1582) z klasztoru benedyktynów w Elchingen

Rękopisy muzyczne z biblioteki Michała Poleskiego,
właściciela dóbr Rokitno Szlacheckie i Włodowice

W 1959 roku dwa ciekawe i unikatowe niemieckie muzykalia przekazało Bibliotece Śląskiej Archiwum Państwowe w Jeleniej Górze²². Pierwszy to niewielki rękopis w aksamitnej oprawie ozdobionej złożoną, metalową bordiurą z tłoczonym motywem roślinnym oraz emblematem w kształcie liry. Na ozdobnym papierze umieszczono tekst i zapis nutowy utworu wykonanego na pożegnanie „mistrza śpiewu” i członka niemieckiego towarzystwa śpiewaczego z Grottkau (obecnie Grodków) w maju 1856 roku²³. Drugi dar Archiwum to znacznie obszerniejsze dzieło muzyczne związane z zamkiem Kynast (obecnie Chojnik). Muzykę skomponował Peter Mechtoldt do tekstu ballady napisanej przez Teodora Körnera. Jak zanotował sam kompozytor, dzieło powstało w 1830 roku, ale partyturę i głosy ukończył dopiero w roku 1872. Zachowała się rękopiśmienna partytura ballady na chór mieszany z towarzyszeniem orkiestry oraz 35 woluminów z zapisami głosów²⁴.

Kolejne ciekawe rękopisy Biblioteka Śląska otrzymała z Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach. W latach 1959–1963 kilkadziesiąt cennych manuskryptów trafiło do Działu Zbiorów Specjalnych. Znalazły się wśród nich przede wszystkim materiały z powojennych zabezpieczanych kolekcji, m.in. Szembeków z Poręby oraz kolejne rękopiśmienne nuty ze wspominanych zasobów Michała Poleskiego. Z daru PWSM pochodzą też autografy znanych polskich kompozytorów związanych ze środowiskiem muzycznym dziewiętnastowiecznej Warszawy (Adama Münchheimera, Józefa Wieniawskiego, Eugeniusza Pankiewicza) oraz kompozytorów działających we Lwowie (Adama Sołtysa i Ludomira Różyckiego). Na rękopiśmiennych zapisach nut można znaleźć dedykacje autorów muzyki oraz pieczęcie późniejszych właścicieli. Na przykład pieśń *Uśnij dziecię święte*, skomponowana przez Eugeniusza Pankiewicza do słów Stanisława Grochowskiego, to autograf kompozytora z dedykacją: „Kochanemu Koledze i Przyjacielowi

Władysławowi Rzepko, Eugeniusz Pankiewicz”. Podobny rękopiśmienny wpis Pankiewicz zamieścił na kolejnej pieśni *O zmroku niebios* do słów Heinricha Heinego. Co więcej, do zachowanego rękopisu dołączono dwie ulotki z programami wieczorów muzycznych Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego z 1884 roku. Oba autografy Pankiewicza znalazły się później w posiadaniu Stefana Mariana Stoińskiego (o czym świadczy pieczęć własnościowa) i razem z kolekcją Stoińskiego trafiły do zbiorów Biblioteki Śląskiej. Z tego samego źródła pochodzą rękopiśmienne zapisy kompozycji Adama Münchheimera, skrzypka, dy-

²² Dolnośląskie archiwalia trafiały do Biblioteki Śląskiej w związku z akcją zabezpieczania zbiorów.

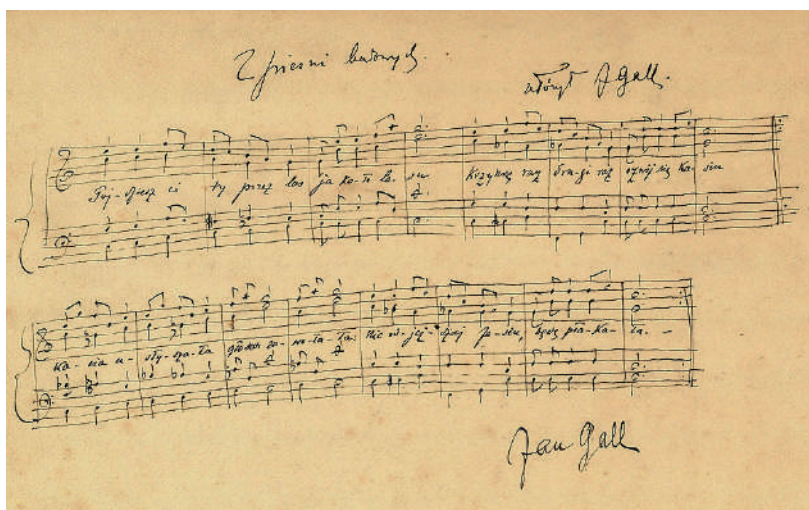
²³ Rękopis Biblioteki Śląskiej, sygn. R 530 II.

²⁴ P. Mechtoldt, *Der Kynast*, rękopis Biblioteki Śląskiej, sygn. R 531 III.

rygenta oraz dyrektora (po śmierci Stanisława Moniuszki) Opery Warszawskiej. Do Biblioteki Śląskiej z kolekcji Stoińskiego trafiły dwa autografy Münchheimera: partytura uwertury koncertowej na orkiestrę z 1890 roku²⁵ oraz pieśń na baryton (lub sopran) *Nad Niemnem*²⁶ z 1901 roku.

Spośród autografów kompozytorów lwowskich warto wymienić partyturę suity *Irydion* na orkiestrę autorstwa Ludomira Różyckiego²⁷. Jest to ilustracja muzyczna do poematu Zygmunta Krasińskiego, wystawionego we Lwowie 26 lutego 1912 roku w setną rocznicę urodzin poety. Podczas lwowskiej premiery dyrygował sam kompozytor, który zapewne przywiózł partyturę do Katowic; później przekazana została ona Bibliotece Śląskiej przez Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną w Katowicach. O proveniencji rękopisu świadczą dwie pieczęcie: „Dyrekcja Teatru Miejskiego we Lwowie” oraz „Biblioteka Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach”.

Odręczne wpisy kilku kompozytorów związanych z lwowskim środowiskiem muzycznym można odnaleźć również w *Albumie autografów* Witolda Bartoszewskiego²⁸. Ten dziewiętnastowieczny sztambuch zawiera dedykacje kierowane do sekretarza Koła Literacko-Artystycznego we Lwowie Witolda Bartoszewskiego²⁹. Muzycy do okolicznościowych dedykacji dołączali zwykle zapisy nutowe swoich kompozycji. I tak Henryk Jarecki, dyrektor lwowskiej opery, swój autograf umieścił pod zapisem nutowym utworu Stefana Witwickiego *Gdzie lubi*, pochodzącym z wydanego w 1830 roku tomu *Piosnki sielskie*. Z kolei Jan Gall, kierownik artystyczny i dyrygent lwowskiego towarzystwa śpiewaczego „Echo”, zanotował słowa i melodię pieśni ludowej o incipicie „Pójdiesz ci ty przez las”.

²⁵ A. Münchheimer, *Les sons mystérieux. Ouverture de Concert à grand orchestre*, rękopis Biblioteki Śląskiej, sygn. R 494 III.

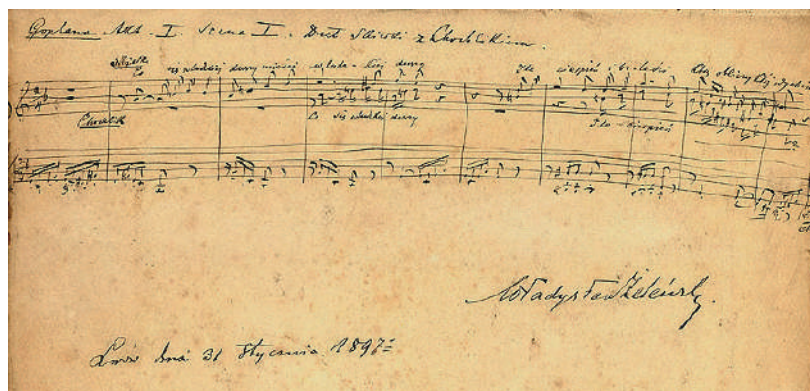
²⁶ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/756262> [dostęp: 26.05.2025].

²⁷ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/967450> [dostęp: 26.05.2025].

²⁸ Rękopis dostępny w ŚBC: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/268044> [dostęp: 26.05.2025].

²⁹ Opis albumu zob. A. Musiałik, *W kręgu lwowskich artystów i uczonych. Album autografów Witolda Bartoszewskiego*, „Książnica Śląska” 2022, t. 35, s. 85–104.

Utwór opublikowany został w wydany w 1903 roku zbiorze *150 pieśni i piosenek na chór męski i mieszany*. Wpis znakomitego kompozytora Władysława Żeleńskiego wiąże się natomiast z lwowskim wystawieniem jego opery *Goplana* (28 I 1897). Trzy dni po premierze Żeleński w albumie Bartoszewskiego umieścił zapis nutowy duetu Skierki z Chochlikiem (scena 1 z I aktu).

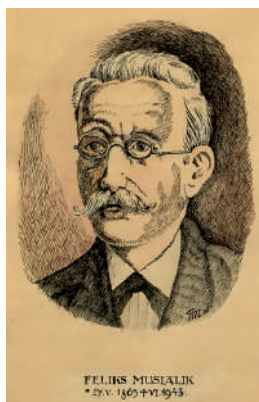

Na następnej karcie sztambucha autograf złożył kompozytor i krytyk muzyczny Stanisław Niewiadomski. Jego podpis widnieje pod notacją muzyczną *Piosenki trubadura* i opatrzony jest uwagą: „Lwów w styczniu 1897”. Można przypuszczać, że dedykacje obu kompozytorów Witold Bartoszewski zdobył tego samego dnia.

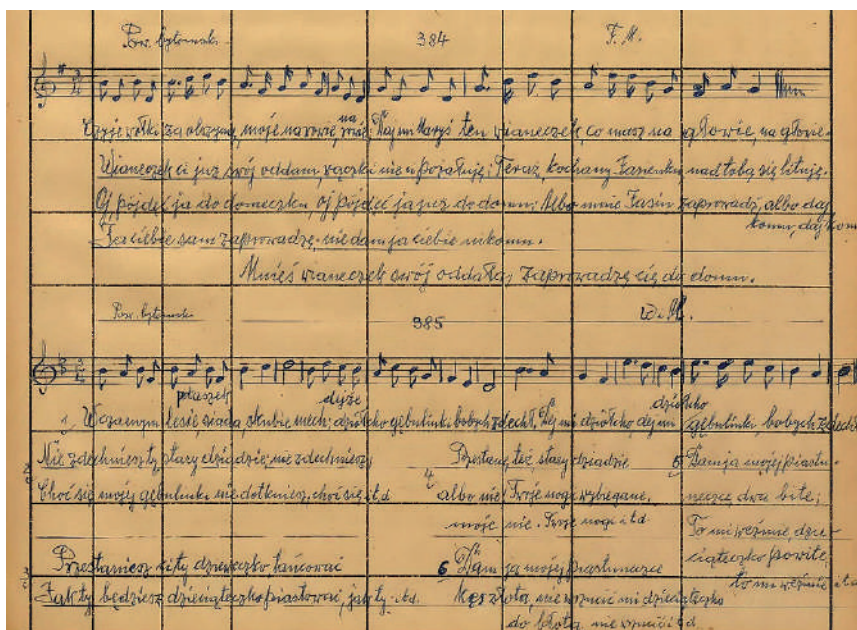
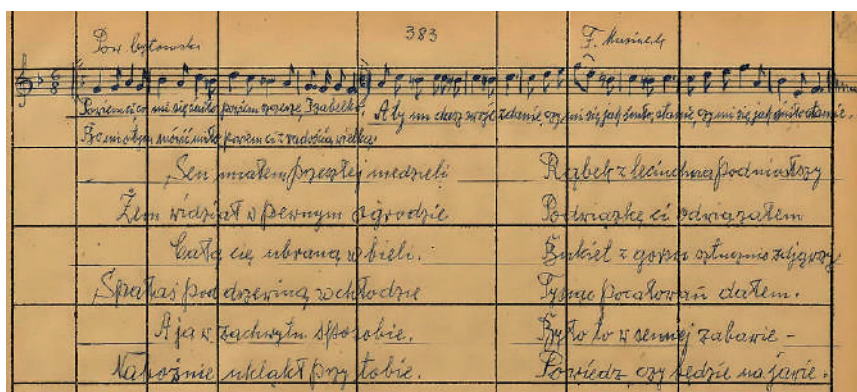
Od lat sześćdziesiątych XX wieku do zbiorów Biblioteki Śląskiej napływały liczne materiały z ogromnej spuścizny Łukasza i Stanisława Wallisów. Były to przede wszystkim śpiewniki, a także luźne odpisy pieśni śpiewanych na Górnym Śląsku. Twórcą tego imponującego zbioru był Łukasz Wallis (maszynista górniczy kopalni „Rozbark”), który od 1886 roku rozpoczął rejestrowanie tekstów i zapisów nutowych śląskich pieśni ludowych. W 1894 roku nawiązał współpracę z Feliksem Musialikiem i wspólnie dokumentowali szeroko pojętą kulturę ludową: pieśni, podania, legendy, przysłowia, zwyczaje. Pasje kolekcjonerskie kontynuował też syn Łukasza – Stanisław Wallis. W bogatej spuściznie Wallisów, której spora część trafiła do Biblioteki Śląskiej, znalazły się m.in. zbiory górnośląskich pieśni obrzędowych, weselnych, pogrzebowych, zawodowych, religijnych, a także patriotycznych. Wallisowie sami zbierali i zapisywali pieśni, ale też kolekcjonowali rękopiśmienne śpiewniki (polskie i niemieckie) oraz wszelkie zapisy nutowe związane z kulturą ludową Górnego Śląska. Ciekawy jest na przykład zbiór zatytułowany *Echo śląskie*³⁰. „Wiązanek starych pieśni śląskich” zebrał Fabian Hajduk, a pięknymi rysunkami ozdobił P. Jakubowski. Utwory zgromadzone przez Łukasza Wallisa i Feliksa Musialika zapełniają też jeden z siedmiu tomów *Dziejów Bytomia*. Paweł Dzierża, autor opracowania, cały tom czwarty poświęcił pieśniom ludowym ziemi bytomskiej³¹. Zapisał tam teksty i notacje muzyczne aż 690 pieśni, a tom ozdabiają

³⁰ *Echo śląskie. Wiązanka starych pieśni śląskich z melodyami opracował Fabjan Hajduk z ilustracjami P. Jakubowskiego*, Zabrze, rękopis Biblioteki Śląskiej, sygn. R 1973 I.

³¹ P. Dzierża, *Dzieje Bytomia*, t. 4, *Pieśni ludowe ziemi bytomskiej zebrane przez rozbarczan Ł. Wallisa i F. Musialika*, rękopis Biblioteki Śląskiej, sygn. R 819 III.

kolorowe akwarele wykonane przez Stanisława Musialika. Dwaj kolejni kolekcjonerzy pieśni i melodii ludowych, których zbiory zachowały się w rękopiśmiennym zasobie Biblioteki Śląskiej, to Józef Uroda i Jan Tacina. Pierwszy był organistą i dyrygentem chóru w Buczkowicach, drugi (nazywany „beskidzkim Kolbergiem”) był nauczycielem i uczestnikiem powojennej Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego.

Feliks Musialik i zapisy pieśni ludowych z okolic Bytomia

Największą muzyczną kolekcją, jaką przejęła Biblioteka Śląska, jest zasób Polskiego Związku Chórów i Orkiestr. Składają się na nią druki³² i rękopisy muzyczne, a także bogaty zasób fotografii archiwalnych³³ oraz unikatowych druków ulotnych (plakaty, afisze, programy i zaproszenia)³⁴. Wśród rękopiśmiennych partytur, pozyskanych z tego źródła, znalazły się kompozycje m.in. Józefa Szweda, Józefa Świdra, a także spora spuścizna Stanisława Ignacego Rączki, dyrygenta i kompozytora utworów chóralnych, wokalnych i fortepianowych, zasłużonego dla ruchu śpiewaczego na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim³⁵. Dyrygentem Związku Śląskich Kół Śpiewaczych był Stefan Marian Stoiński, stąd w kolekcji PZChO znalazło się także kilkanaście rękopiśmiennych zapisów nutowych jego kompozycji oraz muzycznych opracowań, a wśród druków muzycznych 77 pozycji z jego biblioteki, oznaczonych pieczęcią „Własność St. M. Stoińskiego”³⁶.

W 2011 roku Biblioteka Śląska otrzymała kolejną, obszerną spuściznę muzyczną – kompozytora, aranżera, dziennikarza radiowego oraz kierownika artystycznego Śląskiego Teatru Ateneum Bogumiła Pasternaka. Do katowickiej księżnicy trafiły przede wszystkim partytury materiałów muzycznych do przedstawień teatralnych (zwłaszcza teatrów lalkowych), filmów animowanych (m.in. realizowanych w Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej), programów telewizyjnych i radiowych oraz wiele prywatnych dokumentów i fotografii. Wreszcie w 2025 roku Biblioteka Śląska wzbogaciła się o blisko 300 rękopiśmiennych partytur Jerzego Miliana (twórcy założonej w 1974 roku Orkiestry Rozrywkowej Polskiego Radia i Telewizji w Katowicach), przekazanych przez Kazimierza Wnęczaka, menadżera Miliana Orkiestry.

Rękopisy muzyczne od 2020 roku katalogowane są elektronicznie, prowadzona też jest retrokonwersja, zwłaszcza najstarszych i najcenniejszych manuskryptów. W bazie elektronicznej Biblioteki Śląskiej Integro odnotowano już blisko 1000 opisów takich obiektów. Dla rękopisów muzycznych, niewprowadzonych jeszcze do bazy, dostępny jest specjalnie wydzielony katalog kartkowy.

Muzykalia z Biblioteki Teatru Lwowskiego

W 1945 roku do Katowic trafił ogromny zbiór egzemplarzy teatralnych, który w chwili wybuchu II wojny światowej był największą w Polsce (po bibliotece teatrów warszawskich) kolekcją tekstów dramatycznych, librett operowych i operetkowych. Jak pisał Jerzy Koller, ostatni kierownik literacki Państwowego Polskiego

³² Osobna kolekcja w katalogu Biblioteki Śląskiej Integro: <https://integro.bs.katowice.pl/collection/records/40> [dostęp: 26.05.2025].

³³ Fotografie portretowe zebrano w: *Kompozytorzy i działacze ruchu muzycznego. Album fotografii z kolekcji Śląskiego Związku Chórów i Orkiestr w zbiorach Biblioteki Śląskiej*, oprac. J. Kowalczyk, L. Solarz, Katowice 2010.

³⁴ Spis druków muzycznych zob. M. Witowska, *Kolekcja Oddziału...*

³⁵ Zob. M. Witowska, *Stanisław Ignacy Rączka – kompozytor w służbie chóralistyki*, „Książnica Śląska” 2016, t. 29, s. 154–179.

³⁶ Wykaz zob. M. Witowska, *Spuścizna Stefana...*

Teatru Dramatycznego we Lwowie³⁷, do Katowic przywieziono „za zezwoleniem władz rosyjskich bibliotekę obejmującą – po uprzednim wyłączeniu z niej oper i innych muzykaliów – około 6000 tomów”. Jak wynika z tej relacji, we Lwowie pozostały wszystkie partytury, które zapewne wykorzystywane były przez teatr ukraiński. Do dzisiaj nie trafiono na ich ślad ani w Polsce, ani we Lwowie.

W tej szczęśliwie ocalonej bibliotece teatralnej znajduje się bardzo duży zbiór egzemplarzy wykorzystywanych przez scenę muzyczną teatru lwowskiego, przede wszystkim polską, a sporadycznie także niemiecką³⁸. Są to libretta oper, operetek, komediooper, wodewili i utworów muzyczno-dramatycznych, głównie z przełomu XIX i XX wieku, kiedy w stolicy Galicji prężnie działał polski teatr operowy i operetkowy, choć w kolekcji można odnaleźć także wcześniejsze libretta, nawet te z pierwszej połowy XIX wieku³⁹. W tym czasie w teatrze polskim, kierowanym przez Jana Nepomucena Kamińskiego, wystawiano m.in. opery Józefa Elsnera, Karola Kurpińskiego i Karola Lipińskiego. Zachował się na przykład egzemplarz opery komicznej w jednym akcie *Stary trzpiot i młody mędrzec*, datowany na 1805 rok. Zamieszczona na końcu adnotacja austriackiej cenzury i załączone cztery role z wpisaną obsadą dokumentują przedstawienie opery Elsnera we Lwowie w 1815 roku⁴⁰. W librecie odpowiednimi symbolami i numerami oznaczono fragmenty muzyczne, wypisano arie, „duetta” i „recitativa”.

Kolejny ciekawy egzemplarz z świetnego okresu lwowskiej antrepryzy Jana Nepomucena Kamińskiego to rękopis jego „oper narodowej” *Szkalmierzanki* z muzyką Josepha Baschnego (skrzypka teatralnej orkiestry). W unikatowym manuskrypcie⁴¹ używano dwóch rodzajów znaków graficznych oznaczających fragmenty muzyczne, a także sformułowań: „muzyka” oraz „na muzykę”. Kolejno, w każdym akcie, ponumerowano wszystkie „wkładki” muzyczne, przy śpiewach zapisywano: „chór”, „duetto”, „dwuśpiew”, na początku oznaczono uwerturę, a na końcu wpisano: „Polonez z żółtej kartki”. Wykorzystywano też kompozycje innych autorów, np. „dwuśpiew z opery *Familia Szwajcarska*”⁴². Trzeba dodać, że *Szkalmierzanki*, czyli *Koniki zwierzyńskie* były jedną z popularniejszych polskich komediooper. Od lwowskiej prapremiery 5 grudnia 1828 roku grano ją regularnie i wznawiano wielokrotnie, nawet w XX wieku.

³⁷ Taką nazwę nosił wtedy polski zespół teatralny, który działał we Lwowie w sezonie 1944/1945 za zgodą władz sowieckich pod kierownictwem Bronisława Dąbrowskiego.

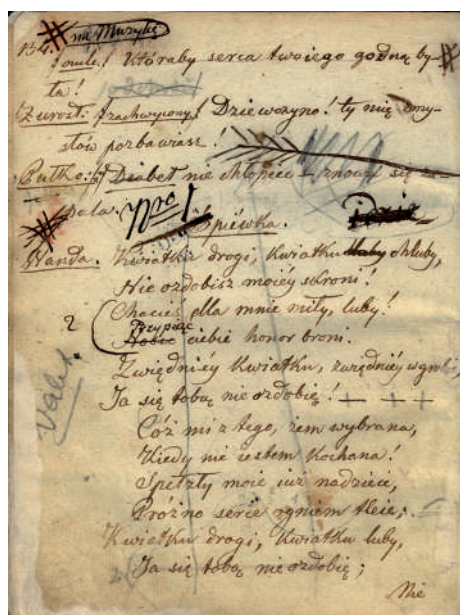
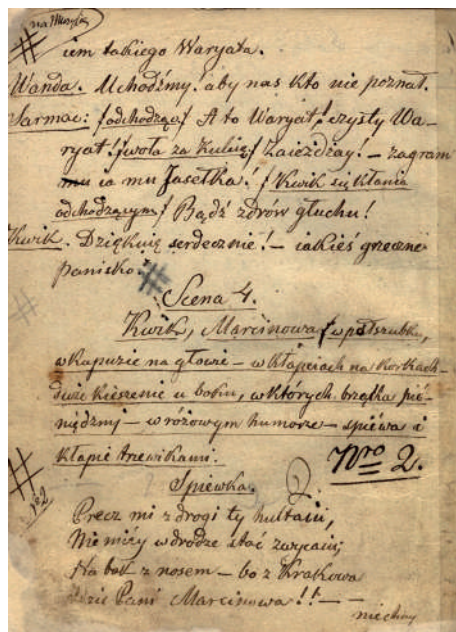
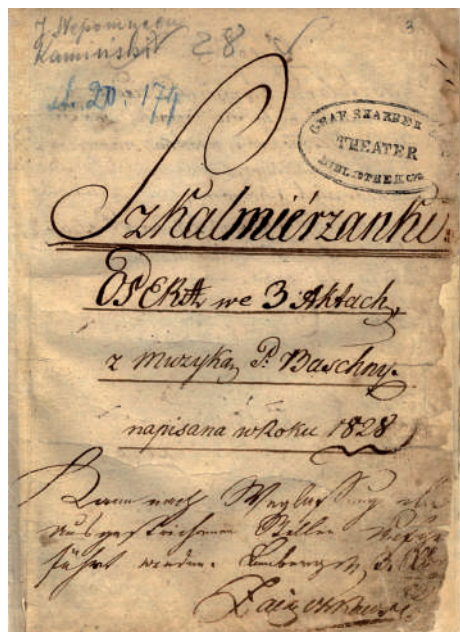
³⁸ Niemiecki teatr działał we Lwowie do 1872 roku. W lwowskim zbiorze zachowało się kilka egzemplarzy tej sceny z wpisami suflerskimi, np. „scenarium” opery Mozarta *Wesele Figara* (używane w 1832 roku) z wykazem arii i duetów (sygnatura BTLw 849), libretto tej opery (sygnatura BTLw 2733) z licznymi wpisami suflerów niemieckich z lat 1866–1870, a także libretto opery Donizettiego *Don Pasquale* (sygnatura BTLw 2431) z wpisem lwowskiej cenzury z 1855 roku.

³⁹ Opisy niektórych egzemplarzy teatralnych z lwowskiej kolekcji zob. D. Jarząbek-Wasył, B. Maresz, *Archiwum teatru XIX wieku. Ludzie, dokumenty, historie*, Kraków 2019. Większość egzemplarzy dostępna jest w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej w osobnej kolekcji: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/collectiondescription/218> [dostęp: 26.05.2025].

⁴⁰ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 897 z załączonymi czterema rolami, w których wpisano nazwiska lwowskich aktorów: Antoniego Bensy i Apolonii Kamińskiej.

⁴¹ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 678, zapewne częściowy autograf Jana Nepomucena Kamińskiego.

⁴² Tak opisano fragment muzyczny, który rozpoczynał scenę 10. drugiego aktu. Mowa tu o popularnej wówczas operze austriackiego kompozytora Józefa Weigla *Die Schweizerfamilie*.

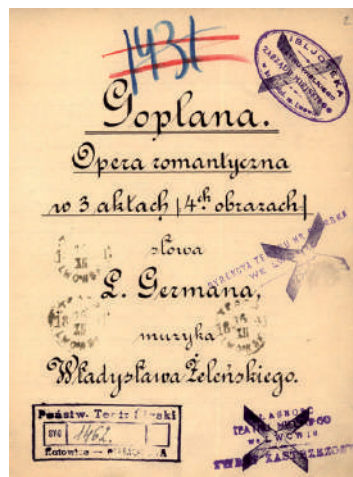

Libretto komedioopery *Szkalmierzanki* ze znakami fragmentów muzycznych

Na scenie Teatru Skarbkowskiego po raz pierwszy swoje opery prezentował uczeń Stanisława Moniuszki i długoletni kapelmistrz sceny lwowskiej Henryk Jarecki. 16 stycznia 1886 roku wystawiono operę *Jadwiga*, której libretto powstało według dramatu historycznego Józefa Szujskiego *Królowa Jadwiga*. Premiera nowego, rodzimego dzieła operowego była ważnym wydarzeniem i okazją do uhonorowania kompozytora związanego ze sceną lwowską. W katowickiej kolekcji zachowały się dwa egzemplarze z tej ważnej premiery, m.in. jeden cenzorski

z zezwoleniem cenzury wydanym w grudniu 1885 roku⁴³. Kolejna historyczna opera Henryka Jareckiego *Barbara Radziwiłłówna* wystawiona została we Lwowie w 1893 roku, a w katowickim zbiorze także znajduje się egzemplarz libretta z zezwoleniem cenzury⁴⁴. Gdy dodamy do tego partytury wszystkich oper kapelmistrza lwowskiej sceny, szczęśliwie zachowane w obszernej spuściźnie Henryka Jareckiego w Bibliotece Narodowej, to uzyskamy niemal komplet dokumentów dzieł tego kompozytora.

Z oper Władysława Żeleńskiego, których premierowe wystawienia zawdzięczamy zespołowi lwowskiemu, w zbiorach Biblioteki Śląskiej zachowało się libretto *Goplana* z wpisem lwowskiej cenzury (datowanym 12 V 1896) oraz obsadą prapremiery (Kraków, 23 VII 1896, występy gościnne zespołu lwowskiego). Wyjątkowo starannie przepisany egzemplarz jest prawdopodobnie autografem autora libretta Ludomiła Germana⁴⁵. Z kolei słynną polską premierę *Manru* Jana Ignacego Paderewskiego (Lwów, 8 VI 1901) dokumentują aż trzy egzemplarze libretta. Jeden zawiera zezwolenie cenzury austriackiej z 2 czerwca 1901 roku dla Teatru Miejskiego we Lwowie, w drugim znalazły się liczne poprawki i kreślenia tekstu, trzeci jest czystym egzemplarzem, ale też z pieczęciami teatru lwowskiego. Wszystkie powstały na użytek premiery, o czym świadczą sąsiednie sygnatury⁴⁶.

Najciekawsze z punktu widzenia historyka teatru są egzemplarze przedstawień muzycznych, które co prawda nie cieszyły się wielkim uznaniem dziewiętnastowiecznych krytyków, za to były bardzo popularne wśród publiczności i przynosiły teatrowi lwowskiemu znaczne dochody. Mowa oczywiście o wodewilach i operetkach. Wśród bardzo wielu librett zachowanych w lwowskim zbiorze szczególnie interesujące są egzemplarze reżysera lwowskiej operetki Tadeusza Skalskiego. Ten znakomity komik Teatru Skarbkowskiego i ulubieniec lwowskiej publiczności przez ponad dziesięć lat (1882–1893) zajmował się przygotowywaniem przedstawień operetkowych, a czasami też operowych. Bardzo ciekawym dokumentem jego pracy jest na przykład egzemplarz reżyserski zawierający libretto operetki Karla Millöckera *Wiceadmiral*, wystawionej we Lwowie 27 września 1890 roku⁴⁷. Do manuskryptu Skalski wpisał liczne uwagi dotyczące ruchu scenicznego, odgłosów, rekwizytów, narysował szereg szkiców i naniósł w odpowiednich miejscach specjalne znaki. Większość uwag umieszczał na pustych stronach (opra-

⁴³ Egzemplarze: o sygnaturze BTLw 1074 (z adnotacją cenzury), o sygnaturze BTLw 1376 (bez kreśleń i wpisów).

⁴⁴ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 1650.

⁴⁵ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 1462.

⁴⁶ Egzemplarze *Manru* mają sygnatury BTLw 3161, BTLw 3162 i BTLw 3163, a także dawne oznaczenia 270a, 270b i 270c.

⁴⁷ Egzemplarz reżyserski o sygnaturze BTLw 3152.

wionych razem z egzemplarzem), pisał czarnym atramentem, a uwagi numerował czerwoną lub niebieską kredką, potem te numery nanosił w odpowiednie miejsca tekstu. Sporo czasu musiał poświęcić scenom zbiorowym. Na afiszu zapowiadającym lwowską premierę *Wiceadmirała* wymieniono prawie 30 postaci, do tego dochodzili jeszcze statysci: „francuscy, angielscy i hiszpańscy oficerowie, żołnierze, majtkowie, chłopcy okrętowi, goście i damy”. Kilkakrotnie Skalski dokładnie rysował sceny zbiorowe (ustawienie postaci i nawet ruch), a do tekstu libretta dodawał opisy gestów i ruchu scenicznego.

Podobne uwagi znajdujemy w kolejnym egzemplarzu reżyserskim, tym razem opery Charlesa Gounoda *Romeo i Julia*⁴⁸. Dzieło Gounoda lwowska publiczność mogła zobaczyć dopiero ponad dwadzieścia lat po paryskiej premierze i trzy lata po inscenizacji warszawskiej (10 III 1891). Oprócz egzemplarza reżyserskiego zachował się scenariusz⁴⁹, w którym znalazły się również szkice sceniczne, spisy rekwizytów i znowu dokładne notatki dotyczące ruchu scenicznego. Dzięki tym dwóm manuskryptom można dziś dość dokładnie odtworzyć lwowską premierę opery Gounoda, która jednak nie cieszyła się wielkim powodzeniem u miejscowej publiczności.

W kolekcji Biblioteki Teatru Lwowskiego zachował się też egzemplarz inspicjencki operetki Johanna Straussa *Cagliostro w Wiedniu*, wystawionej we Lwowie 5 maja 1891 roku. Ten unikatowy manuskrypt pozwala poznać maszynierię dziewiętnastowiecznego teatru. W egzemplarzu szczegółowo opisano wykonanie czarodziejskich scen w pracowni sławnego alchemika Giuseppe Balsamo (Cagliostro). Wiadomo, że użyto wszelkich dostępnych w teatrze lwowskim urządzeń, takich jak: wandla (podnośnik), versenk (zapadnia), szlejer (półprzezroczysta tkanina z namalowanym dymem, imitująca mgłę i cień), grylle (metalowe urządzenia dające efekt żarzenia), ognie bengalskie (sztuczne ognie), maszyna kartaczowa (do różnych odgłosów, np. trzaski, strzały), blasmaszyna (do wywoływania wiatru), sznurboden (urządzenia wyciągowe nad sceną) i inne. W egzemplarzu *Cagliostro* znajdziemy także rozbudowany system symboli, które ułatwiały pracę inspicjenta: kratka (muzyczny krzyżyk) – na oznaczenie śpiewu, krzyż wpisany w koło – pojedyncze odgłosy (np. trąbki, śmiechu, hałasu), krzyż wpisany w kwadrat – wysunięcie rekwizytu, mebla lub postaci z pomocą zapadni, gwiazdka – wejście postaci, strzałka – grzmot, strzałki skrzyżowane – grzmot z błyskiem.

Przywołane egzemplarze teatralne, choć dokumentują może nie najwybitniejsze przedstawienia opery i operetki lwowskiej, są jednak wyjątkowym i unikatowym źródłem zarówno dla badaczy teatru muzycznego, jak i dramatycznego.

Zwyczaj rozdzielania bibliotek teatralnej i muzycznej spowodował, że zapisów nutowych w lwowskich egzemplarzach teatralnych zachowało się niewiele. Sporadycznie można trafić na nuty luźne, wklejone lub wpisane do tekstu. Zwykle są to ilustracje muzyczne do utworów dramatycznych. Na przykład w rękopisie komedii Mieczysława Dzikowskiego *Krew nie woda*⁵⁰ na stronie tytułowej zapisa-

⁴⁸ Egzemplarz reżyserski o sygnaturze BTLw 3171 oraz scenariusz o sygnaturze BTLw 4811.

⁴⁹ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 4811.

⁵⁰ Egzemplarz o sygnaturze BTLw 4253 sztuki wystawionej we Lwowie 2 XII 1896 roku.

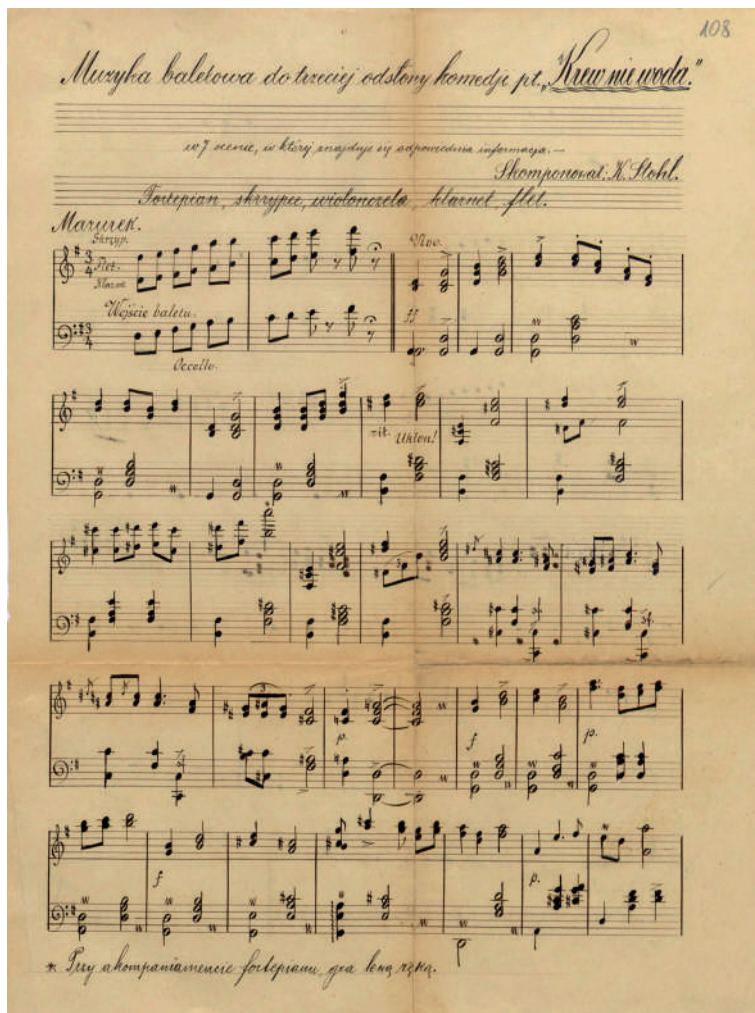
no, w których odsłonach autor przewiduje śpiewy oraz „balet charakterystyczny kostiumowy wiejski”, a do egzemplarza dołączono luźną wkładkę: partyturę na fortepian, skrzypce, wiolonczelę, klarnet i flet. Mazurek, skomponowany przez Karola Stohla (lwowskiego muzyka oraz dyrygenta chóru w Teatrze Skarbkowskim), stanowił „muzykę baletową do trzeciej odsłony komedii”. Także w samym tekście odnajdujemy kilka krótkich zapisów nutowych, które poprzedzone są odpowiednimi informacjami w didaskaliach, np. „odzywa się tuż za drzwiami chóralny śpiew dożynkowy, w kilku następujących wierszach, podług dołączonych nut”. Z kolei do egzemplarza komedii Franciszka Dorowskiego *Kominiarze*⁵¹ załączono dwie karty z zapisem nutowym: „Tromba 1” oraz „Tromba 2”, a na początku czwartego aktu w didaskaliach informowano, że „z dala dolatuje pieśń nabożna wygrywana na dwóch trąbkach”.

Najciekawszym nutowym zapisem zachowanym w Bibliotece Teatru Lwowskiego jest partytura na głos i harfę, pisana ręką kompozytora Jana Galla i dołączona do egzemplarza „obrazka” Mariana Tatarkiewicza *Majowa msza*⁵². Głównym motywem utworu była pieśń wykonywana przez wędrownego śpiewaka Mitifia. Dobiegała zza sceny, jeszcze przed pojawieniem się pieśniarza i oddalała się wraz z jego odejściem. Pieśń powstała zapewne specjalnie na potrzeby lwowskiej premiery i – jak wynika z partytury – śpiewana była z towarzyszeniem harfy w tempie „non troppo lento”. Nieco później (około 1920 roku) utwór ten wydano drukiem pt. *Piosenka majowa na głos tenorowy z towarzyszeniem fortepianu lub arfy* w krakowskiej oficynie Antoniego Piwarskiego, ale niewątpliwie autograf załączony do *Majowej mszy* to pierwotna wersja utworu.

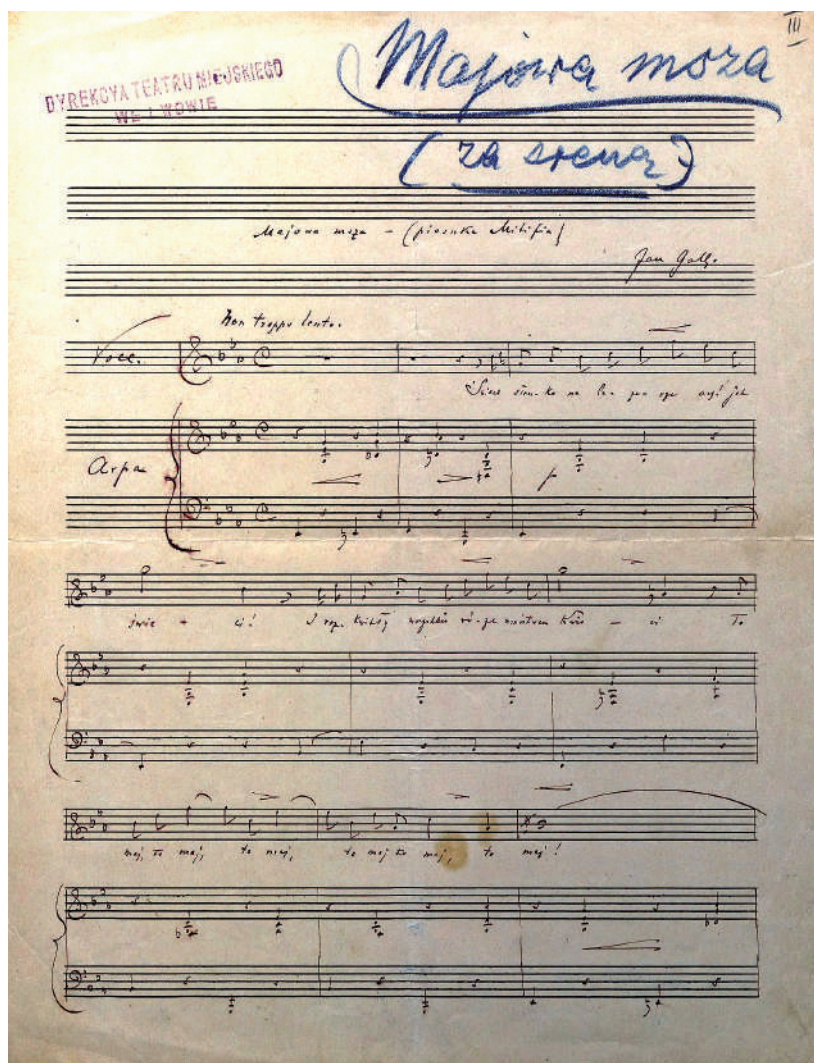
Biblioteka Teatru Lwowskiego, przechowywana w Bibliotece Śląskiej w Katowicach, jest dziś największą historyczną kolekcją egzemplarzy teatralnych, jaka zachowała się w polskich zbiorach. Liczy 5403 jednostki, w tym 3827 rękopisów i 1576 druków. Jeśli dodamy do tego ponad 600 lwowskich egzemplarzy teatralnych znajdujących się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu oraz mniejsze fragmenty tej kolekcji w Archiwum Historycznym we Lwowie, w Archiwum Artystycznym i Bibliotece Teatru J. Słowackiego w Krakowie oraz w Bibliotece Narodowej w Warszawie, to okazuje się, że jest to jedno z najcenniejszych źródeł do historii teatru polskiego, a także jedyna kolekcja, w której zachowało się tak wiele egzemplarzy związanych z teatrem muzycznym XIX wieku.

⁵¹ Sztuka napisana pod pseudonimem Franciszek Domnik, wystawiona we Lwowie 17 IX 1902 roku, egzemplarz o sygnaturze BTLw 3258.

⁵² Egzemplarz o sygnaturze BTLw 3227.

Wkładki nutowe do lwowskich egzemplarzy teatralnych

Autograf Jana Galla dołączony do egzemplarza sztuki *Majowa msza*

Muzykalia w starych drukach

W kolekcji starych druków problematyka muzyczna jest szeroko prezentowana. Są tu zarówno podręczniki, kompendia, wydawnictwa informacyjne, jak i śpiewniki, kancjonały, dzieła z dodanymi zapisami nutowymi oraz edycje utworów muzycznych.

Jednym z najstarszych kompendiów, podręczników dla studentów jest dzieło *Margarita Philosophica* Gregora Reisha⁵³. Ujmuje ono całość ówczesnej wiedzy

⁵³ G. Reisch, *Margarita Philosophica, Rationalis, Moralis philosophiae principia, duodecim libris dialogice co[m]plectens...*, Basileae 1535, sygn. 223378 II.

szkolnej na poziomach *trivium* (gramatyka, dialektyka, retoryka) i *quadrivium* (arytmetyka, muzyka, geometria i astronomia), a także nauki naturalne i moralne. Poszczególnym dziedzinom poświęcone są kolejne rozdziały. Ten o muzyce (s. 332–400) poprzedza piękny drzeworyt *Typus musicae*, przedstawiający personifikację muzyki z nutami oraz kilka postaci grających na różnych instrumentach. Autor przekazuje najważniejsze informacje, wyjaśnia m.in. czym jest muzyka, jaka jest jej historia, podział (muzyka niebieska, ludzka i instrumentalna), a także omawia krótko śpiew. Prezentuje też sposoby zapisu nutowego w różnych tonacjach. Motywy muzyczne dostrzec można również w ramce drzeworytowej na stronie tytułowej: u góry znajduje się Orfeusz grający na flecie, a u dołu dwa putta z instrumentami muzycznymi.

Qvæstiones Musicae to podręcznik przygotowany przez Johanna Spangenberg, pastora i nauczyciela, dla uczniów w Nordhausen. Wyjaśnia, czym jest muzyka, śpiew, tonacje i wprowadza inne problemy teoretyczne. Niewielki, liczący jedynie 52 strony podręcznik, zbudowany jest w formie pytań i odpowiedzi, a objaśnienia uzupełniają zapisy nutowe. Praca ta była wydawana kilkakrotnie (wydanie pierwsze: Witebergae [1536]), natomiast egzemplarz znajdujący się w zbiorach Biblioteki Śląskiej pochodzi z edycji niedatowanej. Według badaczy ukazał się w drugiej połowie XVI lub w początkach wieku XVII, w oficynie Rodeckiego lub Sternackiego. Jako miejsce wydania podawany jest Kraków lub Raków⁵⁴.

W Lipsku w 1600 roku ukazała się praca *Exercitationes Musicae Duæ*, podręcznik wprowadzający w podstawowe zasady muzyki, zawierający też pierwszy przegląd muzyki w ujęciu historycznym⁵⁵. Jej autorem był Seth Calvisius, niemiecki teoretyk muzyki, kantor w lipskim kościele św. Pawła.

Niezwykle interesującą pracą poświęconą muzyce jest *Musurgia universalis* jezuita Atanazego Kirchera⁵⁶, wydana w Rzymie w 1650 roku i zadedykowana arcyksięciu austriackiemu Leopoldowi Wilhelmowi, wielkiemu mistrzowi zakonu krzyżackiego. Dwie współoprawne części tworzą wolumin liczący około 1100 stron, ozdobiony wieloma ilustracjami drzeworytowymi, nutami, opatrzony wieloma miedziorytowymi tablicami ilustracyjnymi. Dzieło to stanowi kompendium ówczesnej wiedzy o muzyce, określane też pierwszą encyklopedią tej dziedziny sztuki. Kircher napisał je w okresie transformacji muzyki – z renesansowej na barokową. W dziele przedstawił bardzo szeroko problematykę powstawania i tworzenia dźwięków, ich rozchodzenia się, słyszenia. Zapoznał czytelników z budową anatomiczną ucha człowieka i innych ssaków oraz ludzkiego aparatu mowy i sposobów wydawania dźwięków przez owady i inne zwierzęta. W następnych rozdziałach omówił muzykę instrumentalną i wokalną. Przedstawił różne typy instrumentów, ukazując je na ilustracjach drzeworytowych oraz tablicach mie-

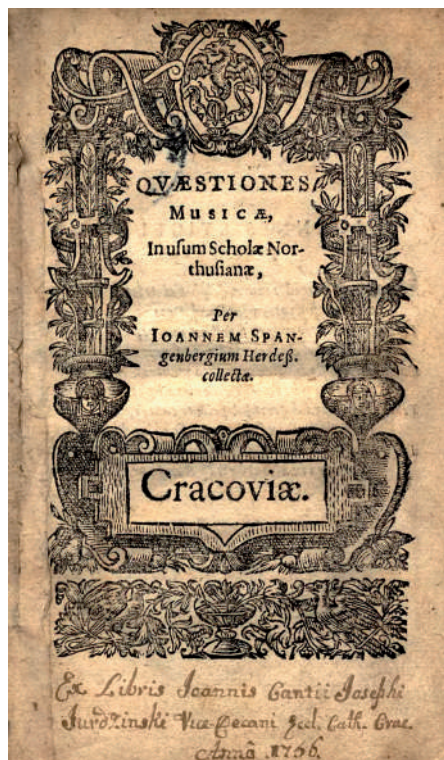
⁵⁴ J. Spangenberg, *Qvæstiones Musicae In usum Scholæ Northusianæ...*, Ed. A., Cracovia, [ok. 1587–1610], sygn. 69095 I.

⁵⁵ S. Calvisius, *Exercitationes Musicae Duæ: Quarvm Prior Est, De Modis Mysicis, Qvos vulgo Tonos vocant, recte cognoscendis & dijudicandis. Posterior, de Initio Et Progressu Mysices, alijsq[ue] rebus eo spectantibus*, Lipsiae 1600, sygn. 229115 I.

⁵⁶ A. Kircher, *Mysvrgia Vniversalis Sive Ars Magna Consoni Et Dissoni...*, t. 1–2, Romæ 1650, sygn. 224600 III (t. 1–2), 237491 III (t. 1), 237492 III (t. 2), 235097 III (t. 2).

Strona tytułowa i personifikacja muzyki z dzieła Gregora Reischa *Margarita Philosophica* (1535)

Strona tytułowa i zapis nutowy
z szesnastowiecznego podręcznika Johanna Spangenberg *Qvæstiones Musicae*

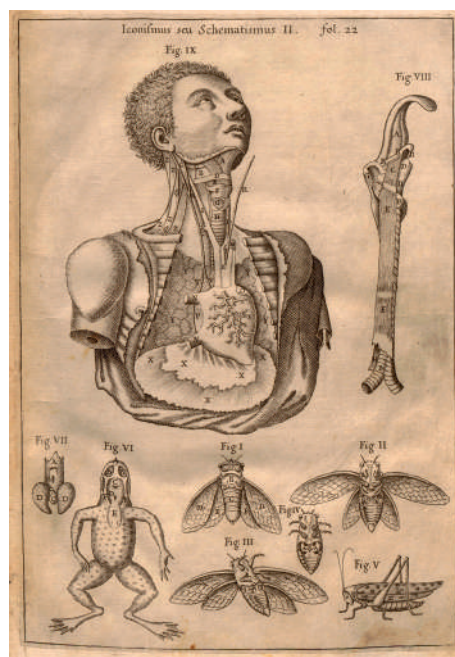
dziorytowych. Omówił wiele problemów teoretycznych, m.in. tonację, harmonię, skalę muzyczną, zaprezentował sposoby zapisu melodii za pomocą rozmaitych znaków i nut. Przytoczył liczne utwory ilustrujące różne style muzyczne, m.in. dzieła wczesnego baroku (zamieścił też własną fantazję). Zajął się także instrumentami mechanicznymi (m.in. organami wodnymi, cylindrami z zapisem muzyki). Kircher przedstawił również swoje wynalazki, np. mówiący pomnik, megafon, mechaniczne urządzenia muzyczne, a także (będący efektem jego matematycznej koncepcji muzyki) pomysły kompozytorski zwany „arca musarithmica”. Omówił ponadto zjawiska akustyczne, złudzenia dźwiękowe, echo, wzmacnianie oraz odbijanie dźwięków w teatrach i różnych budowlach.

W 1739 roku w Petersburgu ukazała się praca znakomitego uczonego Leonharda Eulera poświęcona teorii muzyki⁵⁷. Autor analizował akustykę, dźwięki, wibracje, harmonię w ujęciu matematycznym. Ważną pracą omawiającą teoretyczne problemy muzyki było też dzieło *Éléments De Musique Théorique Et Pratique*, wydane w połowie XVIII wieku. Jego autor, Jean Philippe Rameau, we wprowadzeniu omówił najważniejsze pojęcia (m.in. melodia, interwały, oktawa, akordy), a dalsze części poświęcił teorii harmonii oraz zasadom kompozycji. Wprowadził

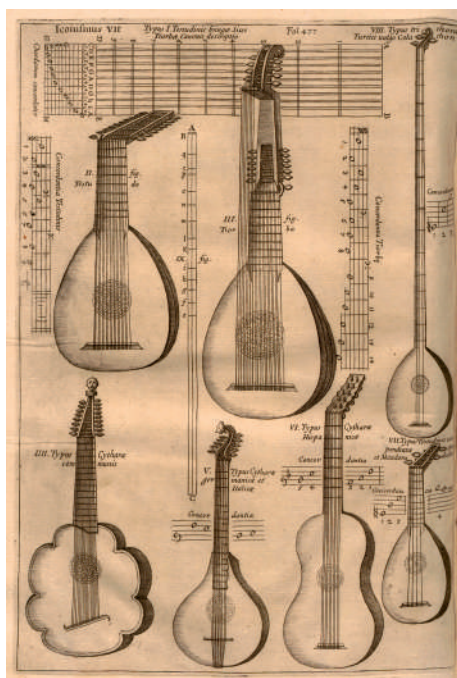
⁵⁷ L. Euler, *Tentamen Novae Teoriae Musicae Ex Certissimis Harmoniae Principis Diligenter Expositae*, Petropoli 1739, sygn. 235549 III.

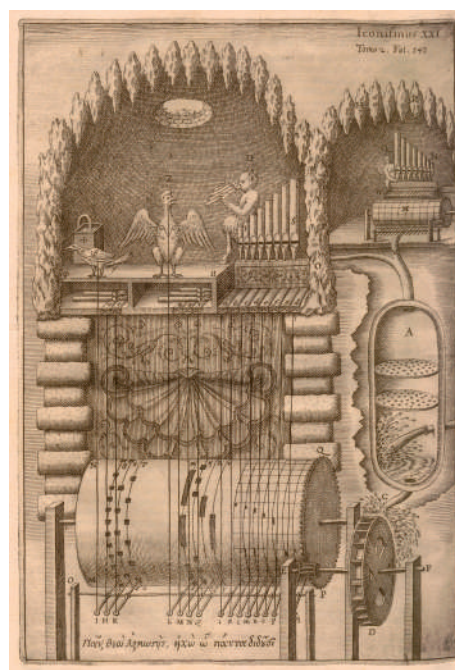
Frontispis dzieła Atanazego Kirchera
Musurgia universalis (1650)

Ilustracja z dzieła A. Kirchera
Musurgia... – powstawanie dźwięków

Ilustracja z dzieła A. Kirchera
Musurgia... – instrumenty strunowe

Ilustracja z dzieła A. Kirchera
Musurgia... – machina muzyczna

pojęcie tzw. basu fundamentalnego, stanowiącego podstawową strukturę harmoniczną dzieła muzycznego, ustanowił też zasady harmonii tonalnej. W naszych zbiorach dzieło zachowało się w edycji przejrzałej i poprawionej, którą przygotował Jean d'Alembert⁵⁸. Na końcu woluminu zostały dodane tablice miedziorytowe zawierające zapisy nutowe.

W zbiorach Biblioteki Śląskiej znajdziemy również wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe poświęcone muzyce. W 1768 roku ukazał się *Dictionnaire de Musique*, który opracował Jean Jacques Rousseau⁵⁹. Obejmuje on w porządku alfabetycznym różnorodne pojęcia związane z muzyką i ilustrowany jest tablicami z przykładami zapisów nutowych. Hasła poświęcone muzyce znalazły się również w słownikowej pracy Johanna Georga Sulzera *Allgemeine Theorie des Schönen Künste*⁶⁰. Liczne rzeczowe hasła (np. Dreyklang, Enharmonisch, Oper, Opera, Recitativ) są opatrzone zapisami nutowymi. Informacje z zakresu muzyki pojawiają się też w ogólnych wydawnictwach encyklopedycznych. John Harris w drugim tomie swego leksykonu technicznego⁶¹ zamieścił hasło *Musick* – określił ją jako jedną z siedmiu sztuk wyzwolonych, związaną z matematyką, wiedzą teoretyczną i praktyczną. Na końcu obszernego hasła (zajmującego prawie 20 szpalt), zawierającego także wykresy i zapisy nutowe, zamieścił krótką bibliografię prac teoretycznych o muzyce. Instrumenty muzyczne zostały szeroko omówione i zaprezentowane w tomie czwartym encyklopedii metodycznej sztuk i materii mechanicznych⁶². Stanowiła ona przejrzaną i rozszerzoną wersję zestawionych alfabetycznych haseł Wielkiej encyklopedii francuskiej Diderota i d'Alemberta.

Powstawały także opracowania zawierające życiorysy osób związanych z muzyką. Pochodzący ze Śląska śpiewak, kompozytor, pisarz muzyczny i organizator koncertów Johann Adam Hiller w 1784 roku w Lipsku wydał pierwszy (i zarazem jedyny) tom swego dzieła, w którym zawarł życiorysy i dzieła 18 twórców (m.in. J.S. Bacha i G.F. Händla), a w dodatku zamieścił autobiografię⁶³. Kilka lat później w Lipsku ukazał się dwutomowy leksykon opracowany przez Ernsta Ludwiga Gerbera⁶⁴. W krótkich hasłach prezentował najważniejsze wiadomości o życiu i pracach kompozytorów, śpiewaków, wirtuozów i budowniczych instrumentów.

⁵⁸ J.P. Rameau, *Éléments De Musique Théorique Et Pratique, Suivant Les Principes De M. Rameau, Éclaircis, Développés Et Simplifiés* par M. D'Alembert, Nouvelle Édition Revue, corrigée & considérablement augmentée, Lyon 1766, sygn. 222453 I.

⁵⁹ J.J. Rousseau, *Dictionnaire De Musique*, Paris 1768, sygn. 223518 II.

⁶⁰ J.G. Sulzer, *Allgemeine Theorie der Schönen Künste in einzeln, nach alphabetischer Ordnung der Kunstwörter auf einander folgenden, Artikeln...*, t. 1–2, Leipzig 1771–1774, sygn. 233847 II; toż, *Neue vermehrte Auflage*, t. 1–4, Leipzig 1786–1787, sygn. 223491 II.

⁶¹ J. Harris, *Lexicon Technicum Or An Universal English Dictionary Od Arts and Science*, Ed. 5, t. 2, London 1736, k. 4Ooo–4Ppp, sygn. 224578 III.

⁶² *Encyclopédie Méthodique. Arts Et Métiers Mécaniques*, t. 4, Paris, Liege 1785, s. 1–186.

⁶³ J.A. Hiller, *Lebensbeschreibungen berühmten Musikgelehrten und Tonkünstler, neuerer Zeit*, 1. Th., Leipzig 1784, sygn. 228416 I.

⁶⁴ E.L. Gerber, *Historisch-Biographisches Lexicon der Tonkünstler, welches Nachrichten von dem Leben und Werken von dem Leben und Werken musikalischer Schriftsteller berühmter Componisten, Sänger, Meister auf Instrumenten, Dilettanten, Orgel- Und Instrumentenmacher enthält...*, t. 1–2, Leipzig 1790–1792, sygn. 223986 II.

W zbiorach biblioteki znajdziemy też podręczniki do nauki gry na różnych instrumentach. Jest m.in. książka poświęcona zasadom gry na flecie poprzecznym. Autor, Johann Joachim Quantz, był niemieckim muzykiem, budowniczym instrumentów, kompozytorem i teoretykiem muzyki okresu przedklasycznego. Umiał grać na wielu instrumentach, a szczególnie na skrzypcach, oboju i trąbce. Pracując w Kapeli Polskiej króla Augusta II opanował grę na flecie poprzecznym, stając się wirtuozem. Związany był następnie z dworem króla pruskiego Fryderyka II, którego jako młodego chłopca uczył gry na flecie. Jego traktat *Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen* ukazał się w 1752 roku i szybko zyskał popularność. Był wielokrotnie wznawiany i tłumaczony. W traktacie Quantz zawarł nie tylko informacje o samym flecie, jego budowie i historii, o sposobie gry i nauce, ale też o historii muzyki, stylach, kompozycjach, o pracy orkiestry, występowaniu przed publicznością, akompaniatorach grających na innych instrumentach (m.in. o wiolonczeliście, kontrabasie, klawesynie). W Bibliotece Śląskiej zachował się przekład francuski dzieła, przygotowany przez autora, który też nadzorował edycję⁶⁵. Na końcu tomu zostały dodane zapisy nutowe ćwiczeń oraz dwóch utworów tego kompozytora.

W 1758 roku ukazało się obszerne dzieło *Anleitung zu der musikalischen Gelahrtheit*⁶⁶ autorstwa niemieckiego organisty i teoretyka muzyki Jacoba Adlunga. Wstęp napisał Johann Ernst Bach (1722–1777), krewny i uczeń Jana Sebastiana Bacha. Praca podzielona jest na część teoretyczną, zawierającą podstawowe wiadomości o muzyce, jej historii, kompozytorach i wykonawcach, a także informacje o budowie organów. W części praktycznej znalazły się m.in. rozdziały o śpiewie i wykonawcach, chorałach, tabulaturach, kompozycjach. W zbiorach Biblioteki zachował się też drugi tom popularnego i wielokrotnie wydawanego podręcznika gry na fortepianie, przygotowany przez niemieckiego pianistę, nauczyciela muzyki, kapelmistrza i kompozytora Georga Simona Löhleina⁶⁷.

Wiele jest również książek dotyczących śpiewu. Do znakomitych opracowań należy dzieło poświęcone historii pieśni polskiej kościelnej autorstwa ewangelickiego duchownego, kaznodziei i badacza Ephraima Oloffa⁶⁸. W pierwszej części pracy przedstawił on twórców polskich, podając krótkie informacje biograficzne i wymieniając ich dzieła. Tom drugi poświęcił polskim śpiewnikom wydawanym

⁶⁵ J.J. Quantz, *Essai D'Une Methode Pour Apprendre À Jouer De La Flute Traversiere. Avec Plusieurs Remarques Pour Servir Au Bon Gout Dans La Musique Le Tout Eclairci Par Des Exemples Et Par XXIV. Tailles Douces*, Berlin 1752, sygn. 234357 II.

⁶⁶ J. Adlung, *Anleitung zu der musikalischen Gelahrtheit theil vor alle Gelehrte, sod as Band alles Wissenschaften einsehen, theils vor die Liebhaber der edlen Tonkunst überhaupt; theils und sonderlich vor die, sod as Clavier vorzüglich lieben, theils vor die Orgel- und Instrumentmacher. Mit Kupfern und ... Vorrede des ... Johann Ernst Bachs...*, Erfurt 1758, sygn. 228842 I.

⁶⁷ G.S. Löhlein, *George Simon Löhleins Clavier-Schule*, Bd. 2, *Worinnen eine vollständige Anweisung zur Begleitung der unbezifferten Bässe und andern im ersten Bande fehlenden Harmoniem gegeben wird, durch Sechs Sonaten, mit Begleitung einer Violine erklärt. Nebst einem Zusatz vom Recitativ*, Züllichau, Freystadt 1788, sygn. 109873 II.

⁶⁸ E. Oloff, *Polnische Liedergeschichte von Polnischen Kirchen-Gesängen und dererselben Dichtern und Ubersetzern, nebst einigen Anmerkungen aus der Polnischen Kirchen- und Gelahrten-Geschichte*, Dantzig 1744, sygn. 11176 I.

w różnych ośrodkach i regionach, także na Śląsku i Pomorzu. W tomie trzecim omówił źródła polskich pieśni.

W tajniki śpiewu gregoriańskiego wprowadzała niewielka książeczka *Musices choralis medulla*, powstała na potrzeby zakonu franciszkanów⁶⁹, której drugie wydanie ukazało się w Kolonii w początkach XVIII wieku. Zawiera wiele zapisów nutowych wykonanych techniką miedziorytu.

Wśród druków zawierających notacje muzyczne wymienić należy liczne wydawnictwa liturgiczne: mszały i rytuały. Do najstarszych takich publikacji związanych z Polską należą mszały wydrukowane w Bazylei i Moguncji dla diecezji wrocławskiej i gnieźnieńskiej⁷⁰ oraz agenda dla diecezji płockiej, która ukazała się w Krakowie w oficynie Mikołaja i Stanisława Scharffenbergerów⁷¹. Nutami opatrzone były też niektóre z edycji psalmów, m.in. wydanie gdańskie w przekładzie polskim Macieja Rybińskiego⁷², w którym zapisy nutowe melodii podano przy psalmach „na melodie francuskie”, brak ich jednak przy zawartych w tomie hymnach i pieśniach duchownych. Interesujące są również niemieckie i angielskie wydania tej książki Biblii⁷³.

W Gdańsku w 1646 roku wznowiony został kancjonał opracowany przez Piotra Artomiusza⁷⁴. Zawierał on psalmy w przekładzie Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego i Macieja Rybińskiego oraz wiele pieśni wykorzystywanych w liturgii, a także pieśni przygodne. Wszystkie utwory były opatrzone nutami. Liczne są też wydania kancjonałów zawierających jedynie teksty pieśni, bez zapisów melodii. Wymienić tu można wielokrotnie wznawiane zbiory śląskie: czeską pracę *Cithara Sanctorvm*⁷⁵ Jerzego Trzanowskiego, niemiecki śpiewnik zredagowany przez Johanna Friedricha Burga⁷⁶ oraz polski *Kancyonał Odnowiony i pomnożo-*

⁶⁹ H. Mott, *Mysices Choralis Medvlla, Sive Totius Cantus Gregoriani succincta ac fudamentalis Traditio. Una Cum Tonis Communibus, Hymnis, Antiphonis, lectione mensali &c. ad usum FF. Minorum Recollectorum Ordinis Seraphici Patris S. Francisci*, ed. 2, Coloniae Agrippinae 1704, sygn. 221177 I. Współoprawne uzupełnienie: *Additiones Breves Ad Musices Choralis Medulla Pro Ejusdem Explanatione clariore Ad Usum Fratrum Minorum Recollector, Provinciae Colonensis, Nec non aliarum Provinciarum*, Coloniae Agrippinae 1725, sygn. 221178 I.

⁷⁰ *Missale s[e]c[un]d[um] Rubrica[m] Vratislaviens[is] diocesis...*, Basilea 1519, sygn. 31153 IV; *Missale Ecclesie et prouincie Gneznens[is]*, Moguntie 1555, sygn. 225595 IV.

⁷¹ *Agenda Ecclesiae Cathedralis Plocensis cum dubiorum et casuum resolutionibus cura [...]* D. Andree episcopi Plocensis impressa, Cracouiæ 1554, sygn. 223781 II.

⁷² *Psalmy Dawidowe Przekładania X. Macieja Rybinskiego*, Gdańsk [1632], sygn. 900079 I.

⁷³ M.in. *Der Psalter des Königlichen Propheten Dauids, nach Frantzösischer art vnd Melodey in Deutsche Reimen gebracht durch Ambrosium Lobwasser... Mit vier Stimmen vnterschiedlich gedruckt, dergleichen zuuor noch niemals außgangen, Und ist in diesem Buch geführet der Tenor*, [Leipzig] 1597, sygn. 231676 I; *All the French Psalm tunes with English Words Being A Collection of Psalms Accorded to the verses and tunes generally vsed in the Reformed Churches of France and Germany. Perused and approued by judicious Divines, both English and French*, [London?] 1650, sygn. 901085 I.

⁷⁴ *Kancyonał To jest, Księgi Psalmow, Hymnow Y Piesni Duchownych...*, oprac. P. Artomiusz, Gdańsk 1646, sygn. 221944 I.

⁷⁵ J. Trzanovský, *Cithara Sanctorvm*, Zgew. 5, 8. aneb Zaľmy a Pjsně Duchownj staré y nowe..., Lipsk 1737, sygn. 36448 I, 462664 I.

⁷⁶ *Allgemeines und Vollständiges Evangelisches Gesang-Buch für die Königl. Preußis. Schlesis. Lande: also eingerichtet, daß es in allen evangelis. Gemeinden zu gebrauchen ist, indem man darinnen die*

Uere dignū et iustū est equū et salutare. Te quidē
 dñe omīte sed in hoc potissimū die glorioſi⁹ p̄dicare cū
 pascha nostrū ymolatus est Ch̄istus. Ip̄e em̄ verus est
 agnus q̄ abstulit peccata mūdi. Qui mori n̄ra mori ēdo
 destruxit et vitā resurgendo reparauit. Et i deo cū an.
*ut supra p̄cedē
 tis folij.*
 Uere dignū et iustū est equū et *De ascensione dñi*
 salutare. Nos tibi semp et vbicq; gratias agere dñe sancte
 pater omnipotens eterne Deus p̄ Ch̄istū dominū no-
 strū. Qui post resurrectionē suā omnibus discipulis su-
 is manifestus apparuit et ip̄is cernētibus est eleuatus in
 celum, vt nos diuinitatis sue tribueret esse participes

Solenne maius.
 B Gric sōa bonitatis. G lozia in ex cel
 sis deo. Te
*Solenne
 minus.* B Gric magne deus potentie.
 missa est. G lozia: Te mis
*Auranti-
 ne dupli-
 cis festi.* B Gric lo ria
 sa est. G lozia: Te mis
 In excelsis deo. B Gric Te mis
 sa est. B Gric Te mis
*Deapo-
 stolis.* B Gric Te mis
*De marti-
 ribus.* B Gric Te mis
*De con-
 fessorib⁹.* B Gric Te mis
*De con-
 fessorib⁹.* B Gric Te mis

Zapisy nutowe z mszału gnieźnieńskiego (1555)

Strona z niemieckiego
psalterza (1597)

ny przygotowany przez pastora Christiana Rohrmanna i wznowiony przez Georga Schlaga⁷⁷.

W 1696 roku ukazał się ciekawy zbiór pieśni śląskiego poety Martina Opitza, opartych na tekstach Listów Apostolskich. Utwory te, przeznaczone na poszczególne niedziele i święta roku kościelnego, zostały opatrzone muzyką, którą skomponował Jacob Hintze⁷⁸.

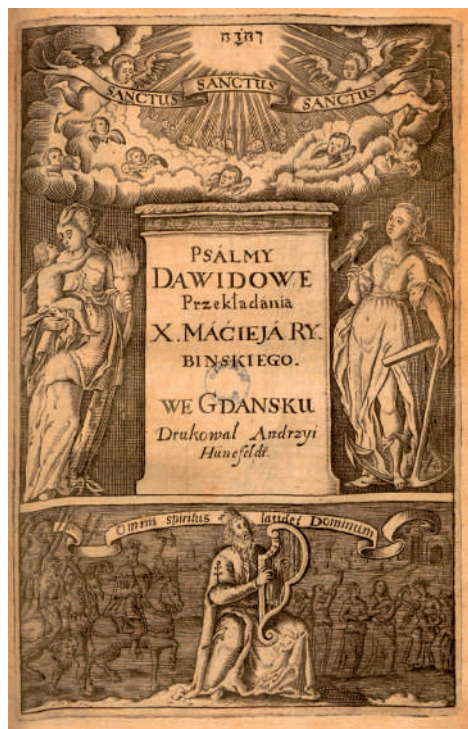
Pochodzący z XVI wieku wolumin, stanowiący tak zwany klocek introligatorski, gdzie oprawa łączy cztery dzieła, zawiera utwory wokalne znanych ówczesnych twórców, opracowane w wersji na tenor oraz na baryton (głos średni). Razem zestawiono łacińskie pieśni sakralne Flamandczyka Jacobusa de Kerle oraz dzieła dwóch kompozytorów związanych z dworem drezdeńskim: niemieckie pieśni „światowe” Antonio Scandellego i Matthaeusa Le Maistre⁷⁹. Czwartą, nie-

erbaulichsten Lieder, aus allen in Schlesien zeithero üblichen Gesangbüchern zu allgemeiner Erbauung zusammengetragen hat, Breslau 1744, sygn. 51879 II, toż, Breslau 1760, sygn. 462139 I.

⁷⁷ Kancjonał Odnowiony i pomnożony: zawierający w sobie Pieśni Chrześcijańskie, Panu Bogu w Troycy Świętey iedynemu na cześć y chwałę, a pobożnym Chrześcianom na wybudowanie Na Śląsku Zwyczajne, Brzeg 1761, sygn. 220856 I.

⁷⁸ M. Opitz, J. Hintze, *Martini Opitzes Des berühmten Uhrhebers der reinen Teutschen Ticht-Kunst, Epistolische Lieder mit 1/2/3 oder 4. Vocal-Stimmen, und 2. oder mehr Instrumenten nach Belieben samt dem General-Bass... Samt einer Zugabe von Dreyen Concerten componiret Und... ans Liecht gegeben von Jacob Hintzen*, Dreßden, Leipzig 1696, sygn. 234142 II. Jest to prawdopodobnie edycja tytułowa do notowanego w źródłach wydania z datą 1695.

⁷⁹ J. de Kerle, *Liber Modulorum Sacrorvm, Qvinis Et Senis Vocibvs... Tenor*, Monachij 1572, sygn. 227553 I; A. Scandello, *Nawe vnd lustige Weltliche Deudsche Liedlein, mit Vier, Fünff vnd Sechs Stimmen ... Tenor*, Dreßden 1578, sygn. 227554 I; M. Le Maistre, *Schöne vnd auserlesene: Deudsche und Lateinische Geistliche Gesenge, Auff drey Stimmen...*, Media Vox, Dreßden 1577, sygn. 227555 I.

Szttychowana strona tytułowa i początek psalmów z psalterza w przekładzie Macieja Rybińskiego (1632)

Advents Lieder.

No. 1. Gottes Hohn ist tomen.

Frontispis i pierwsza strona z chorału Johanna Balthasara Reimanna (1747)

wielka kompozycja ukryta pomiędzy wspomnianymi większymi pracami, to muzyczne epitalamium przygotowane na ślub Łazarza Opiliona i Katarzyny, wdowy po obywatelu Wrocławia Benedyckie Hartenbergu⁸⁰. Twórcami byli Gregor Lange i Joachim Belitz.

W 1747 roku na Śląsku ukazał się chorał zawierający melodie pieśni ewangelicznych, który przygotował Johann Balthasar Reimann⁸¹. Autor pochodził z Wrocławia, był organistą w Kościele Łaski w Jeleniej Górze. Uczył się także u J.S. Bacha w Lipsku. Wśród 362 pieśni zamieścił 118 kompozycji własnych (w indeksie pieśni nowe melodie oznaczone zostały gwiazdkami). Całość dzieła została wykonana techniką miedziorytu przez Christopha Heinricha Lau w Sobieszowie (Hermsdorf). Zwraca uwagę piękna strona tytułowa z przedstawieniami aniołów grających na różnych instrumentach. Wydawca tom ten zadedykował wrocławskiemu pastorowi, kaznodziei i inspektorowi szkół Johannowi Friedrichowi Burgowi. Lau przygotował również i wydał niewielki zbiór melodii Reimanna *Ariosen*⁸².

W 1785 roku Johann Friedrich Doles, również uczeń J.S. Bacha, kompozytor, organista i kantor kościoła św. Tomasza w Lipsku, wydał obszerny, czterogłosowy chorał⁸³. Zbiór zawierał 215 melodii ewangelickich pieśni kościelnych. Na miedzianych płytach wyryto jedynie tytuły śpiewu i nuty, na końcu zaś dodany został indeks pieśni z przypisanymi numerami melodii.

W zbiorach Biblioteki Śląskiej znajdziemy też zbiory pieśni świeckich. Warto tu wymienić wiązanek dwudziestu niemieckich kołysanek z nutami z końca XVIII wieku⁸⁴ oraz śpiewniki wolnomularskie⁸⁵.

Zapisy nutowe dodawano także do edycji dzieł literackich. Przykładem może być jeden z tomów niemieckojęzycznego wydania dzieł dramatycznych Szekspira, zawierający dramat *Romeo i Julia* oraz komedię *Sen nocy letniej*. Do tego drugiego utworu dodano zapis nutowy pieśni elfów, skomponowanej przez J.S. Reichardta⁸⁶. W pięknej edycji zawierającej ody Anakreonta (zarówno w wersji oryginalnej, jak i w przekładach na języki łaciński i francuski) znalazły się melodie do czterech utworów. Twórcami kompozycji byli: François-Joseph Gossec, Étien-

⁸⁰ G. Lange, J. Belitz, *Epithalamia In Honorem Doctissimi, Pietate Et Hymanitate Virtutisqve Præstantissimi Viri Dn. Lazari Opilionis Sponsi Et Ernatiß. ac pudicissimæ feminæ Catharinæ, Honestissimi Viri Benedicti Hartenbergeri, Ciuis Vuratslouiensis relictæ Viduæ, Sponsæ, &c., Composita Quinq[ue] Vocibus. Tenor, Francofordiæ Marchionvm 1580, sygn. 227554a I.*

⁸¹ J.B. Reimann, *Sam[m]lung alter und neuer Melodien Evangel. Lieder*, [Hermsdorf 1747], sygn. 900083 I.

⁸² J.B. Reimann, [*Ariosen*], Hermsdorff 1747, sygn. 900084 I.

⁸³ J.F. Doles, *Vierstimmiges Choralbuch, oder harmonische Melodiensammlung für Kirchen, Schulen und Liebhaber geistlicher Gesänge ... zum Singen und Spielen auf Orgeln und Clavieren, mit oder ohne Begleitung verschiedener Instrumente*, Leipzig 1785, sygn. 222367 I.

⁸⁴ J.F. Reichardt, *Wiegenlieder für gute deutsche Mutter*, Leipzig [1798], sygn. 231514 I.

⁸⁵ Np. C.E. de Vignoles, J.P.J. Du Bois, *La Lire Maçonne, Ou Recueil De Chansons Des Francs-Maçons...*, A La Haye 1775, sygn. 900425 I; *Lieder zum Gebrauch in den Logen. Mit ausgewählten und verbesserten Melodien. Erste Sammlung. Zum Gebrauch der Logen in Schlesien*, Breslau 1777, sygn. 3116 II.

⁸⁶ W. Shakespeare, *Shakespeare's dramatische Werke*, übersetzt von August Wilhelm Schlegel, t. 1, Berlin 1797, sygn. 231655 I.

ne-Nicolas Méhul, Jean-François Le Sueur oraz Luigi Cherubini⁸⁷. Tłumacz i wydawca, Jean-Baptiste Gail, profesor literatury greckiej w College de France, opatrzył dzieło uwagami oraz rozważaniami o muzyce i poezji śpiewanej.

W XVIII wieku popularne były wydania operetek i oper komicznych, a także baletów i pieśni, gdzie obok tekstu zamieszczano zapisy nutowe wybranych arii. W zasobie Biblioteki Śląskiej znajdziemy edycje popularnych dzieł znanych twórców europejskich, takich jak np. Egidio Romualdo Duni⁸⁸, Charles-Simon Favart⁸⁹, François-André Philidor⁹⁰, Nicolas Dezède⁹¹, André Ernest Modeste Grétry. Ponadto dzieła różnych autorów wystawiane w Paryżu zostały zebrane w jedenastu tomach *Recueil Général Des Opera Bouffons*⁹². Każdy wolumin zawiera kilka utworów, każdy ma też własną stronę tytułową. W licznych jednak przypadkach opublikowano jedynie libretto, bez dodatku melodycznego. Tak na przykład w Krakowie wydano utwór na cześć św. Stanisława autorstwa Wacława Sierakowskiego⁹³, operę *Trzy życzenia* wystawioną w teatrze w Warszawie w 1782 roku⁹⁴, a także dzieła innych twórców⁹⁵.

W zbiorach Biblioteki Śląskiej znajdują się także edycje dużych form wokalnych i instrumentalnych. To m.in. oratorium Carla Philippa Emanuela Bacha⁹⁶, dzieła Wolfganga Amadeusza Mozarta (np. wyciąg fortepianowy z opery *Uproszczanie z Seraju* z tekstem śpiewanym, pieśni z opery *Wesele Figara*⁹⁷), sonaty Ludwiga van Beethovena⁹⁸, wariacje Josepha Haydna⁹⁹, koncert i inne kompozycje

⁸⁷ Anacreon, *Odes D'Anacreon*, Traduites En François, Avec Le Texte Grec, La Version Latine, Des Notes Critiques Et Deux Dissertations. Par Le Citoyen Gail, Avec estampes, odes grecques en musique par Gossec, Méhul, le Sueur et Chérubini; et un discours sur la musique grecque, Paris an VII [1798/1799], sygn. 224598 III.

⁸⁸ M.in. E. Duni, *Le clochette...*, Paris 1766, sygn. 232024 I; tenże, *La Fille mal garde...*, [b.m.] 1767, sygn. 231929 I.

⁸⁹ M.in. C.S. Favart, *L'Anglois a Bordeaux...*, Paris 1763, sygn. 232015 I; tenże, *Les amours de Bastien et Bastienne*, Amsterdam 1756, sygn. 231875 I.

⁹⁰ M.in. F.A. Philidor, *Le jardinier et son seigneur, opera comique*, Paris 1770, sygn. 231895 I; tenże, *Sancho-Pansa dans son isle*, Paris 1762, sygn. 232106 I.

⁹¹ M.in. N. Dezède, *Auguste et Theodore ou Les Deux Pages...*, Paris 1789, sygn. 232089 I; tenże, *L'Eureur d'un moment*, Paris 1773, sygn. 232101 I.

⁹² *Recueil Général Des Opera Bouffons Qui On't été Représentés A Paris, Avec Les Ariettes En Musique*, t. 1–11, A Liege 1777–1782, sygn. 231377 I.

⁹³ W. Sierakowski, *Opera w Muzyce Na Honor S. Stanisława Biskupa Krakowskiego*, Kraków [1773], sygn. 221708 I.

⁹⁴ N. Castet, J.F. Guichard, *Trzy życzenia, Opera w Jednym Akcie, Przełożona z Francuzkiego Na Teatrze Warszawskim Reprezentowana*, Warszawa 1782, sygn. 230422 I.

⁹⁵ Np. G.A. Angelini Bontempi, *Paris. Ein Gedicht zur Musica = Il Paride, Opera Musicale...*, Dreßden 1662, sygn. 235744 III; C.W. Gluck, *Iphigenia in Tauris, Oper in vier Akten*, Berlin 1795, sygn. 230343 I; E. Schikaneder, *Die Zauberflöte. Ein Singspiel in zwey Aufzügen. Die Musik ist von Herr Kapellmeister Mozart*, Berlin 1794, sygn. 230350 I.

⁹⁶ C.P.E. Bach, *Die Israeliten in der Wüste. Ein Oratorium*, Hamburg 1775, sygn. 110984 IV.

⁹⁷ W.A. Mozart, *Die Entführung aus dem Serail, ein komisches Singspiel...*, Im Klavierauszug von A.E. Müller, Leipzig [1796], sygn. 175076 III; tenże, *Gesänge aus der komischen Oper: die Hochzeit des Figaro...*, nr 2–4, Offenbach [ok. 1794], sygn. 255630 III.

⁹⁸ L. v. Beethoven, *Deux sonatas pour le Piano-Forte*, Oeuvre 14, Bonn [1800], sygn. 393853 III.

⁹⁹ J. Haydn, *Variations Pour Clavecin ou Forte Piano...*, Oeuvre 84, Paris 1793, sygn. 175117 III.

Strona tytułowa oratorium
Carla Philippa Emanuela Bacha (1775)

Strona tytułowa
koncertu skrzypcowego
Johanna Georga Distlera (1789)

Josephusa Fodora (1751–1828)¹⁰⁰. Zwraca też uwagę koncert skrzypcowy Johanna Georga Distlera, wydany w Bazylei w 1789 roku¹⁰¹. Na stronie tytułowej została zamieszczona dedykacja dla Wielkiego Księcia i Wielkiej Księżnej Rosji, czyli przyszłego cara Pawła I i jego żony Marii Fiodorowny.

Omówione powyżej stare druki muzyczne pochodzą z różnych źródeł – z zakupu antykwarycznego, z darów, a także z kolekcji zabezpieczonych po II wojnie światowej. Wiele dzieł, zwłaszcza edycji francuskich, pochodzi z kolekcji Lubomirskich. Wyróżnia je charakterystyczny superekslibris księcia Aleksandra Lubomirskiego. Warto też podkreślić, iż dzieła muzyczne odnotowane są w bazie Répertoire International des Sources Musicales (RISM). Zaznaczone są tam także egzemplarze przechowywane w Bibliotece Śląskiej.

Bibliografia

- Dyrda Jerzy Marian (1972), *Zbiory muzyczne w Bibliotece Śląskiej*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, t. 17, s. 72–83.
- Janczewska-Sołomko Katarzyna (2002), *Dyskopedia poloników do 1918 roku*, t. 1, Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Janczewska-Sołomko Katarzyna (2025), *Zatrzymane dźwięki. Fonografia polska do 1918 roku*, Kraków: Państwowe Wydawnictwo Muzyczne.
- Jarząbek-Wasyl Dorota, Maresz Barbara (2019), *Archiwum teatru XIX wieku. Ludzie, dokumenty, historie*, Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana.
- Kompozytorzy i działacze ruchu muzycznego. Album fotografii z kolekcji Śląskiego Związku Chórów i Orkiestr w zbiorach Biblioteki Śląskiej* (2010), oprac. J. Kowalczyk, L. Solarz, Katowice: Biblioteka Śląska.
- Lach Józef (1971), *Stare płyty gramofonowe. Katalog*, Katowice: Józef Lach.
- Michalewska Maria Teresa (1973), *Zbiory muzyczne*, [w:] *Biblioteka Śląska 1922–1972*, pod red. J. Kantyki, Katowice: Śląski Instytut Naukowy – Wydawnictwo „Śląsk”, s. 174–180.
- Musialik Anna (2015), *Pieśni, piosnki, przyśpiewki na każdą okazję. Ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki Śląskiej*, Katowice: Biblioteka Śląska.
- Musialik Anna (2022), *W kręgu lwowskich artystów i uczonych. Album autografów Witolda Bartoszewskiego*, „Książnica Śląska”, t. 35, s. 85–104.
- Prejzner Tadeusz (1937), *Śląskie zabytki pasji wielkotygodniowej*, „Śpiewak”, nr 3, s. 1–32.
- Przybytek Justyna (2015), *Szlagiery sprzed I wojny światowej trafiły do zbiorów BŚ*, „Dziennik Zachodni”, dod. „Kocham Katowice”, nr 32, s. 7.

¹⁰⁰ M.in. J. Fodor, *Concerto A Violini Principale Violino Primo, Secondo, Alto & Basso. Duex Hautbois & Deux Cors de Chasse ad Libitum. Oeuvre V*, Berlin, Amsterdam [1781], sygn. 175116 III (tylko głos główny).

¹⁰¹ J.G. Distler, *Concerto pour le violon principal avec l'accompagnement de deux violons, 2 altes, basse, deux hautbois et deux cors, deux flûtes, deux bassons, 2 clarini et tympano (ad libitum). Compose et Dedie A Leurs Altesses Imperiales Monseigneur le Grand Duc et Madame le Grand Duchesse de toutes les Russes*, Basel [1789], sygn. 175110 III.

- Witowska Małgorzata (2005), *Kolekcja Oddziału Śląskiego Polskiego Związku Chórów i Orkiestr w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Katalog. Cz. 1, Druki muzyczne*, Katowice: Biblioteka Śląska.
- Witowska Małgorzata (2009), *Kolekcja Oddziału Śląskiego Polskiego Związku Chórów i Orkiestr w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Katalog. Cz. 2, Druki muzyczne*, Katowice: Biblioteka Śląska.
- Witowska Małgorzata (2007), *Spuścizna Stefana Mariana Stoińskiego w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Katalog*, Katowice: Biblioteka Śląska.
- Witowska Małgorzata (2016), *Stanisław Ignacy Rączka – kompozytor w służbie chóralistyki*, „Książnica Śląska”, t. 29, s. 154–179.
- Zabytki muzyczne w bibliotekach katowickich. Katalog wystawy* (1976), oprac. I. Bias, L. Moll, J. Dyrda, Katowice: Biblioteka Śląska – Biblioteka PWSM.

Music Collections of the Silesian Library

Summary

The text describes various music collections of the Silesian Library. Some of them (sound documents) were presented at the exhibition accompanying the 10th Jubilee Conference of Music Libraries “We keep playing!”. Other items could be seen by conference participants during the lecture with presentation of manuscripts, copies from the Lviv Theatre Library, old prints and valuable sheet music publications. The author of the article describes selected copies from the rich musical collection of the Silesian Library and also mentions the most important studies devoted to this collection.

Keywords

Silesian Library, music collections, music documentation, sound documents, manuscripts, old prints, Lviv Theatre Library

Musikalische Sammlungen der Schlesischen Bibliothek

Zusammenfassung

Der Text beschreibt verschiedene Musikalien aus den Sammlungen der Schlesischen Bibliothek. Einige davon (Tondokumente) wurden auf der Ausstellung zur 10. Jubiläumskonferenz der Phonotheken „Wir spielen weiter!“ präsentiert. Andere konnten die Konferenzteilnehmer im Rahmen der Ausstellung von Handschriften, Kopien aus der Bibliothek des Lemberger Theaters sowie alten Drucken und wertvoller Notenausgaben besichtigen. Der Artikel beschreibt ausgewählte Exemplare aus der umfangreichen Sammlung an Musikalien der Schlesischen Bibliothek und zitiert die wichtigsten Studien zu dieser Sammlung.

Schlüsselwörter

Schlesische Bibliothek, Musiksammlungen, Musikalien, Tondokumente, Handschriften, alte Drucke, Bibliothek des Lemberger Theaters